

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Elizabeta Kotar

HITRA OCENA POTREB IN STORITEV ZAČASNO
NEZAPOSLENIH IN DOLGOTRAJNO BREZPOSELNIH
OSEB V SEVERNO PRIMORSKI REGIJI

Magistrsko delo

Ljubljana, 2024

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Elizabeta Kotar

HITRA OCENA POTREB IN STORITEV ZAČASNO
NEZAPOSLENIH IN DOLGOTRAJNO BREZPOSELNIH
OSEB V SEVERNO PRIMORSKI REGIJI

Magistrsko delo

Študijski program: Duševno zdravje v skupnosti

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana, 2024

*Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Srečo Dragošu za strokovno pomoč, usmeritve, vzpodbudo.
Hvala tudi vsem sodelavkam in nadrejenim ter sodelujočim, ki me vedno znova učijo, da se
izpopolnjujem in izboljšujem na vseh področjih.*

Janu Valu, Amadeju in Gabrielu, da bodo (upam da) radi hodili v šolo

in se učili na vsakem koraku.

Katji pa – končno (upam da) bova skupaj v istem letu dokončali šolanje.

POVZETEK

V magistrskem delu sem raziskovala mnenja in ocenitev situacije s strani začasno nezaposljivih – situacija, v kateri so uporabniki, njihova ocena obravnave na centru za socialno delo ter njihovi predlogi, kaj bi sami potrebovali, da bi bili še bolj zadovoljni tako z obravnavo kot tudi sami s sabo in situacijami v katerih so.

V teoretičnem delu sem preverila različne poglede na brezposelnost, vzroki za brezposelnost, s statističnimi številčnimi podatki, razlage in pojasnila različnih stanj, kot so brezposelna oseba, dolgotrajno brezposelna oseba, trajno nezmožna in trajno nezaposljiva oseba ter začasno nezaposljiva oseba. Osebe, ki se znajdejo v različnih stiskah, se lahko na centru za socialno delo vključijo v različne storitve, odvisno od njihove situacije. Začasno nezaposljivi se najpogosteje vključijo v storitev osebna pomoč, ki je podrobno določena in utemeljena v Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev prve socialne pomoči, osebne pomoči, podpore žrtvam kaznivih dejanj in pomoči družini za dom. Pri načrtovanju reorganizacije centrov za socialno delo, ki se je pričela v letu 2017, je bila uvedena socialna aktivacija – ena od načrtovanih možnosti za zmanjševanje socialne izključenosti dolgotrajno brezposelnih in/ali dolgotrajnih prejemnikov denarne socialne pomoči ter drugih.

Posebno poglavje vključuje univerzalni temeljni dohodek, s katerim bi lahko po mnenju avtorjev pripomogli h kvalitetnemu življenju vseh ljudi.

V raziskovalnem delu sem z analizo anketnih vprašalnikov poskušala pridobiti s strani začasno nezaposljivih uporabnikov odgovore na njihovo zadovoljstvo s statusom začasne nezaposljivosti, o podpori, pomoči in obravnavi na centru za socialno delo, o tem, kje se vidijo v prihodnje in kaj bi potrebovali za urejanje njihove situacije.

Večina uporabnikov si želi vrnitve na trg dela. Uporabniki so zadovoljni s podporo, motivacijo in obravnavo v okviru centra za socialno delo, bi pa za urejanje svoje situacije potrebovali še več informacij o možnostih zaposlovanja in o uveljavljanju različnih pravic.

Vsi uporabniki so ocenili, da bi v prihodnje potrebovali vozniški izpit, sledijo opravljen zdravniški pregled in nova znanja, posvet pri drugih strokovnih delavcih, dokončanje šolanja, prekvalifikacije, odpis dolga.

Uporabniki bi si želeli več pestrosti pri obravnavi in več možnosti pridobivanja različnih spretnosti, veščin in znanj.

KLJUČNE BESEDE: brezposelnost, začasno nezaposljiva oseba, socialnovarstvena storitev osebna pomoč, socialna aktivacija, univerzalni temeljni dohodek.

ABSTRACTS

RAPID ASSESSMENT OF THE NEEDS AND SERVICES OF TEMPORARILY UNEMPLOYED AND LONG-TERM UNEMPLOYED PERSONS IN THE NORTH PRIMORSKA REGION

In my master's thesis, I researched the opinions and assessments of the situation by the temporarily unemployable – the situation in which the beneficiaries are, their assessment of the treatment at the social work centre and their suggestions on what they would need to be even more satisfied with the treatment as well as in their own situations.

In the theoretical part, I checked different views on unemployment, causes of unemployment, with statistical figures, explanations and explanations of various conditions, such as unemployed person, long-term unemployed person, permanently incapacitated and permanently unemployable person, and temporarily unemployable person. People who find themselves in different hardships can get involved in different services at the social work centre, depending on their situation. The temporarily unemployable are most often included in the personal assistance service, which is specified in detail and justified in the Rules on Standards and Norms of Social Security Services of First Social Assistance, Personal Assistance, Support for Victims of Crime and Family Home Assistance. When planning the reorganisation of social work centres, which began in 2017, social activation was introduced – one of the planned options for reducing the social exclusion of the long-term unemployed and/or long-term recipients of financial social assistance and others.

A special chapter includes a universal basic income, which, according to the authors, could contribute to the quality of life of all people.

In my research work, I tried to get answers from temporarily unemployable users about their satisfaction with the status of temporary unemployability, about support, help and treatment at the social work centre, about where they see themselves in the future and what they would need to regulate their situation. Most users want to return to the labour market. Users are satisfied with the support, motivation and treatment provided by the social work centre, but they would need more information about employment opportunities and the exercise of various rights to regulate their situation. All users estimated that they would need a driving test in the future, followed by a medical examination and new knowledge, consultation with other professionals, completion of education, retraining, debt relief. Users would like to see more variety in the treatment and more opportunities to acquire different skills, skills and knowledge.

KEY WORDS: unemployment, temporarily unemployable person, social welfare service, personal assistance, social activation, universal basic income.

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

APZ – aktivna politika zaposlovanja

CSD – center za socialno delo

DSP – denarna socialna pomoč

HOPS – hitra ocena potreb in storitev

ILO; MOD - The International Labour Organization (ang.); Mednarodna organizacija dela (slo.)

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

NIJZ – Nacionalni inštitut za javno zdravje

OECD - Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

OS – območna služba (ZRSZ)

OŠ – osnovna šola

UD – urad za delo

UTD - univerzalni temeljni dohodek

ZPIZ – Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

ZSV - Zakon o socialnem varstvu

ZSVarPre - Zakonu o socialno varstvenih prejemkih

ZUTD - Zakonu o urejanju trga dela

KAZALO VSEBINE

TEORETIČNI UVOD	10
1. UVOD.....	10
1. BREZPOSELNOST.....	10
1.1. BREZPOSELNA OSEBA	15
1.2. DOLGOTRAJNO BREZPOSELNA OSEBA	18
1.3. TRAJNO NEZMOŽNA IN TRAJNO NEZAPOS LJIVA OSEBA	21
1.4. ZAČASNO NEZAPOS LJIVA OSEBA.....	21
2. DIREKTNO SOCIALNO DELO.....	24
2.1. SOCIALNOVARSTVENE STORITVE	24
2.1.1. Osebna pomoč.....	25
2.2. SOCIALNA AKTIVACIJA.....	26
3. UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODEK (UTD).....	30
RAZISKOVALNI DEL	33
4. FORMULACIJA PROBLEMA	33
4.1. PROBLEM.....	33
4.2. HITRA OCENA POTREB IN STORITEV	34
5. METODOLOGIJA.....	37
5.1. VRSTA RAZISKAVE, MODEL RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE.....	37
5.2. RAZISKOVALNI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	37
5.3. POPULACIJA IN VZORČENJE (SUBJEKTI)	38
5.4. ZBIRANJE PODATKOV.....	39
5.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	40
6. REZULTATI IN RAZPRAVA.....	41
7. NAMESTO ZAKLJUČKA.....	63
8. LITERATURA IN VIRI	68
9. PRILOGE.....	73
9.1. ANKETNI VPRAŠALNIK.....	73

KAZALO TABEL

Tabela 1.1. Skupine registriranih brezposelnih oseb, februar 2024.	14
Tabela 1.2. Stopnje registrirane brezposelnosti po statističnih regijah, maj 2024.	14
Tabela 1.3. Struktura dolgotrajno brezposelnih oseb (junij 2024).	19
Tabela 1.4. Strukturne značilnosti prejemnikov DSP.....	19
Tabela 2.1. Vključenost v odločitve in obseg vpliva na odločitve.	24
Tabela 6.1. Statistični podatki o Goriški regiji.	41
Tabela 6.2. Registrirane brezposelne osebe po izobrazbi, januar – julij 2024.	45
Tabela 6.3. Izobraženost uporabnikov in čas brezposelnosti.	46

KAZALO GRAFOV

Graf 1.1. Začasno nezaposeljive osebe, stanje konec junija 2024.....	23
Graf 6.1. Spol anketirancev.	42
Graf 6.2. Starost udeležencev in čas brezposelnosti.....	43
Graf 6.3. Bivanje.	44
Graf 6.4. Stan.....	44
Graf 6.5. Čas brezposelnosti.....	45
Graf 6.6. Razlogi za brezposelnost glede na starost uporabnikov.....	47
Graf 6.7. Kako ste (bili) informirani o svoji situaciji, možnostih, postopku, nadaljnjem delu strokovne službe glede na starost vprašanih?	49
Graf 6.8. Ocena sodelovanje s strokovno delavko/ustanovo (CSD).	49
Graf 6.9. Ocena pogovorov glede na starost uporabnikov.	50
Graf 6.10. Ocena trditev o pogovorih.....	53
Graf 6.11. Ocena zaupanja strokovni delavki.....	53
Graf 6.12. Možnost urejanja uporabnikove situacije s strani strokovne delavke.	54
Graf 6.13. Možnost strokovne delavke o odločanju uporabnikove situacije.....	54
Graf 6.14. Predlog za spremembo situacije glede na čas brezposelnosti.	55
Graf 6.15. Potreba po več informacij za urejanje lastne situacije glede na čas brezposelnosti.	56
Graf 6.16. Predlogi reševanja posameznikove situacije.	58
Graf 6.17. Potrebe za vrnitev na trg dela glede na čas brezposelnosti.	59
Graf 6.18. Vsebine morebitnega programa za povečanje zaposljivosti.....	60

TEORETIČNI UVOD

1. UVOD

1. BREZPOSELNOST

Od sodobnega avtonomnega posameznika se pričakuje, da bo znal poskrbeti zase, za svoje hranjenje, skrbeti za higieno, urejenost in pospravljanje ter urejen urnik spanja. Če se tega na vsakdanji ravni ne upošteva, je to v družbi znak, da je s takim človekom nekaj narobe (Flaker, *Advocatus diaboli?*, 1993-a).

Delo je na hierarhiji vrednot v Sloveniji uvrščeno višje kot v večini evropskih držav (Dragoš, 2019) in se izmenjuje z družinskim življenjem (Rener, Kralj). Cilj mladih je uspešna kariera, uresničevanje poklicnih želja v življenju, žrtvovanje za delo in prostovoljno soglašanje z nižjim plačilom zaradi dela (Popović v (Dragoš, 2019)).

V Republiki Sloveniji je v Ustavi zagotovljena svoboda dela, prosta izbira zaposlitve posameznika in vsakomur dostopno vsako delovno mesto pod enakimi pogoji, poleg tega pa država ustvarja možnosti za zaposlovanje in delo ter zagotavlja zakonsko varstvo (Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije, 2024-a).

Delo ni samo zaslužek, temveč tudi način organiziranja posameznikovega časa, način za pridobivanje prijateljev, sodelavcev, je podlaga za izgradnjo samopodobe, saj človek z delom lahko pokaže, kaj zna in kaj zmore. Delo je tudi osnova socialne varnosti, saj iz zaposlitve izhajajo skoraj vse socialne pravice, zato izguba dela ni le izguba dohodka (Flaker@boj za, 2012).

Ljudje si zagotavljajo kakovost življenja predvsem z dohodki iz dela in zaposlitve, z izmenjavami med družinskimi člani in prijatelji, z udeležbo v interesnih omrežjih (Flaker, 2015).

Zaposlitev je v sodobni družbi osrednji del vsakdanjega življenja, je vir finančne neodvisnosti, vpliva na status, položaj, identiteto ter socialno participacijo, stabilnost zaposlitve je tudi pomemben vir socialne vključenosti.

Položaj posameznika, ki je brez dela, brez službe, brez zaposlitve in nima statusa zaposlenosti, je stanje brezposelnosti.

Na porast brezposelnosti vpliva več dejavnikov, med drugim: gospodarska recesija, demografske spremembe, socialna politika minimalnih plač in pomanjkljiva izobrazba oziroma kvalifikacije oseb. Glede na te dejavnike ločimo prostovoljno in tehnološko brezposelnost.

Pri prostovoljni brezposelnosti delavci niso pripravljeni delati iz različnih subjektivnih razlogov in izstopajo iz delovnega procesa. Posameznik ni pripravljen sprejeti manj plačanega dela glede na njegovo lastno oceno, ni se pripravljen preseliti v kraj z več prostimi delovnimi mesti, se noče prekvalificirati ali pa se mu zdi njegova izobrazba previsoka za ponujeno delovno mesto. Tehnološka brezposelnost nastaja zaradi vpeljevanja novih tehnologij, kar vpliva na ustvarjanje specializiranih delovnih mest ter zmanjšanje števila običajnih delovnih mest (Rapuš Pavel, 2005).

Brezposelnost glede na strukturo trga dela ločimo še na sektorsko, regionalno in frikcijsko brezposelnost (Dragoš, 2019).

Dejavniki in procesi, ki vplivajo na socialna vključenost/izključenost zaradi brezposelnosti, so: izključenost iz trga dela, institucionalna izključenost, kulturna izključenost (nezmožnost živeti v skladu z družbeno sprejemljivimi normami in vrednotami), prostorska izključenost (razmere bivanja, pomanjkanje infrastrukture v kraju bivanja, pomanjkanje transportnih možnosti, kulturnih dogodkov, trgovin), ekonomska (revščina, finančna odvisnost od državnih pomoči ali eksistenčna odvisnost od drugih socialnih skupin in posameznikov, pomanjkanje finančnih virov za lastno preživetje in preživetje družine posameznika) in socialna izključenost (odsotnost socialnih mrež ali umik posameznika, zmanjševanje stikov, zoženje socialne mreže na le eno specifično skupino ljudi ali vsesplošno izolacijo prizadetega posameznika) (Rapuš Pavel, 2005).

Lessenich (2015) navaja, da so premalo socializirani subjekti, to naj bi bili tisti, ki nočejo delati, oziroma zavračajo preprečevanje tveganja, se upirajo aktiviranju, lahko grožnja socialnemu vidiku, z ekonomskega vidika so propadla investicija, s političnega in moralnega vidika pa so odpadniki od norm in kujejo dobiček na račun solidarnosti.

Socialno pravni in dohodkovni položaj brezposelnih oseb naj bi bil določen tako, da bi med brezposelnostjo omogočal brezposelnim osebam in njihovim družinam dohodkovno varnost, hkrati pa naj bi prispeval k preprečevanju prostovoljne brezposelnosti oziroma naj ne bi povzročal »zanke brezposelnosti in kulture odvisnosti«. V Sloveniji je vzpostavljen dvostopenjski sistem socialne varnosti. Brezposelnim osebam se socialna varnost zagotavlja prek sistemov socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti (socialno zavarovanje), za tiste posameznike, ki iz sistema izpadejo oziroma se vanj ne uspejo vključiti, pa je zagotovljena varnostna mreža državnih socialnih pomoči (Kopač, 2004).

Ko posameznik ostane brez zaposlitve, je pomembna zaščita za primer brezposelnosti, saj je le tako zagotovljena dohodkovna varnost posameznikov za čas, ko izgubijo zaslužek in so še nezmožni pridobitve ustrezne zaposlitve. Mednarodna organizacija dela (The International Labour Organization - ILO) ocenjuje, da je bilo v času pandemije in s tem ukrepov zaradi omejitev gibanja, izgubljenih 255 milijonov delovnih mest s polnim delovnim časom, kar je približno štirikrat več kot med svetovno finančno krizo leta 2009. Pandemija je pokazala pomembnost zaščite za primer brezposelnosti in s tem zagotavljanje dohodkovne varnosti za delavce in njihove družine. Ta zaščita je pomembna tudi zaradi vpliva tehnoloških inovacij, okoljskih in podnebnih sprememb. Na svetu ima 96 držav vzpostavljen sistem za zaščito za primer brezposelnosti, kar pomeni, da samo 18,6 odstotka brezposelnih delavcev po vsem svetu dejansko prejema nadomestila za brezposelnost. Zato se je potrebno še naprej prizadevati za sisteme za zaščito za primer brezposelnosti in tako zagotavljati socialno varnost za vse delavce v vseh oblikah zaposlitve, tudi v prožnih ureditvah dela, za vse, še posebej pa za mlade, invalide, starejše delavce, ženske in dolgotrajno brezposelne (The International Labour Organization (ILO), 2024).

Pravice brezposelnih oseb so predvsem: denarno nadomestilo za primer brezposelnosti, denarna socialna pomoč, posredovanje zaposlitve, različne oblike svetovanja (zaposlitveno, poklicno, rehabilitacijsko) ter sodelovanje v različnih programih za reintegracijo na trg dela.

Obveznosti brezposelnih oseb pa sta predvsem aktivno iskanje zaposlitve in biti na razpolago za ustrezno oziroma primerno zaposlitev (Kopač, 2004).

Pred leti so k zniževanju brezposelnosti pripomogli naslednji ukrepi aktivne politike zaposlovanja: prezaposlovanje presežnih delavcev, zgodnje upokojevanje, izobraževanje in prekvalifikacija brezposelnih oseb, vzpodbujanje in podpiranje samozaposlovanja in odpiranja novih delovnih mest ter ohranjanje produktivnih delovnih mest (Svetlik, mag. Vilič - Klenovšek, Klemenčič, & mag. Hribar, 1993).

Za doseg boljših rezultatov pri aktiviranju težje zaposljivih oseb je in bo potrebno sodelovanje in koordinacija različnih institucij (ministrstva, CSD, UD, druge organizacije). Vključevanje težje zaposljivih oseb v družbo ni nujno preko njihove integracije na trg dela, temveč lahko tudi s sodelovanjem in vključitvijo v različne oblike prostovoljnega dela ali druge oblike (neplačanega) dela ter ob vključitvi novo vpeljanih specifičnih programov in ukrepov socialne aktivacije (Kopač, 2004).

V letu 2015 se je v Sloveniji začelo obdobje gospodarske rasti po gospodarski krizi iz leta 2008, kar je vplivalo na izboljšanje razmer na trgu dela. Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti je leta 2015 znašala 12,3 % in se do leta 2019 znižala na 7,7 %. V času epidemije se je zaposlovanje zmanjšalo, posledično je narasla brezposelnost in s tem se je spremenila struktura brezposelnih. Od junija 2020 dalje se zaposlovanje povečuje, podjetja iščejo vse več ustrezno usposobljenega kadra. Država z različnimi ukrepi, zajetimi v aktivni politiki zaposlovanja (APZ), z izvajanjem različnih projektov, programov, usklajenim delovanjem, sodelovanjem in povezovanjem različnih deležnikov s področja gospodarstva, delovnopravne zakonodaje, s štipendijsko politiko, izobraževanjem, idr. poskuša zmanjšati brezposelnost in povečati zaposlenost. Pripravljavci Smernic za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2021-2025 so ocenili, da bodo v prihodnjih letih na trgu dela ključni izzivi, ki bodo usmerjeni na povečanje delovne aktivnosti ranljivih skupin brezposelnih, njihov hitrejši prehod na trg dela, preprečevanje dolgotrajne brezposelnosti ter zmanjšanje vrzeli med potrebnimi in dejanskimi veščinami iskalcev zaposlitve. Med brezposelnimi osebami je največ starejših, dolgotrajno brezposelnih, oseb z nizko izobrazbo, prejemnikov denarne socialne pomoči, za katere različne organizacije, med drugim Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) in Evropska komisija, priporočajo povečanje zaposljivosti z izobraževanjem in usposabljanjem za potrebe trga dela ter z ukrepi vseživljenjskega učenja in aktivacijskimi ukrepi, vključno z izboljšanjem digitalne pismenosti (MDDSZ, 2020).

Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ) (2024-a) je bilo v Sloveniji, v juniju 2024, 44.384 registriranih brezposelnih oseb: 22.099 moških in 22.285 žensk.

V istem mesecu je bilo največ brezposelnih starih 55 let in več (12.688), sledili so stari med 40–49 let (10.020) ter med 30–39 let (9.315). Najmanj brezposelnih je bilo v starih med 15-24 let (3.787).

Glede na trajanje brezposelnosti je bilo največ tistih, ki so brezposelni do 2 meseca (10.460) in brezposelni več kot 36 mesecev (9.119), najmanj pa brezposelnih od 24–35 mesecev.

Na ZRSZ vodijo evidence oseb po različnih ciljnih skupinah, kot je razvidno iz Tabele 1.1. Ti podatki so namenjeni nadaljnjemu delu ter vključevanju brezposelnih oseb v programe APZ. Iz tabele je razvidno, da je 42 % brezposelnih eno leto ali več, 27 % jih je brezposelnih 2 leti ali več, 38 % brezposelnih je starejših od 50 let, 32 % jih ima končano OŠ ali manj. Manj kot petina v evidenci brezposelnih oseb v mesecu februarju 2024 je mladih, starih od 15 do 29 let, osebe s terciarno izobrazbo ter prvi iskalci zaposlitve.

Tabela 1.1. Skupine registriranih brezposelnih oseb, februar 2024.

Skupine brezposelnih oseb	februar 2024	
	št.	delež
ženske	22.285	50,2
stari 15-29 let	8.086	18,2
stari 50 let ali več	16.963	38,2
OŠ ali manj	14.312	32,2
terciarna izobrazba	8.137	18,3
iskalci prve zaposlitve	6.022	13,6
brezposelni 1 leto ali več	18.921	42,6
brezposelni 2 leti ali več	11.841	26,7

Vir: (Zavod RS za zaposlovanje, 2024-a)

Iz Tabele 1.2. je razvidna stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah v Sloveniji v mesecu maju 2024. Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti je bila 4,4. Najvišja stopnja registrirane brezposelnosti je bila v Pomurski regiji, najnižja in podpovprečna pa v Goriški in Gorenjski regiji, kjer je znašala 2,8.

Tabela 1.2. Stopnje registrirane brezposelnosti po statističnih regijah, maj 2024.

Statistična regija	V
Slovenija	4,4
Pomurska	6,2
Podravska	5,1
Koroška	4,6
Savinjska	4,9
Zasavska	5,1
Posavska	5,6
Jugovzhodna Slovenija	5,1
Osrednjeslovenska	4,0
Gorenjska	2,8
Primorsko-notranjska	3,2
Goriška	2,8
Obalno-kraška	4,2

Vir: (Zavod RS za zaposlovanje, 2024-b)

Vsi, ki ostanejo brez službe, se znajdejo v neprijetnem položaju, kar v posamezniku sproži negativne predstave o njemu samemu, o njegovem položaju doma in v družbi. V grobem so posledice brezposelnosti materialne, socialne in psihofizične, na njihov obseg pa vplivajo različni dejavniki, med drugim: osebne značilnosti posameznika, osebne izkušnje, socialno okolje, podpora okolja. Materialne posledice se kažejo v izničenju ali prenehanju prihodkov ter dolgoročna revščina. Psihofizične posledice se kažejo v zmanjšanem ali odvzetem samospoštovanju, v nespečnosti, v večji zaskrbljenosti in nestrpnosti do drugih, kar se lahko stopnjuje do psihosomatskih bolezni. Socialne posledice pa so izguba socialne mreže, prekinjanje prijateljskih in sorodstvenih vezi, nižja samopodoba, težave pri vzpostavljanju novih vezi, kar vodi v družbeno izključenost (Magajne, 2016).

Flaker (2012) navaja, da ljudje z izgubo zaposlitve doživijo šok, jih je tega sram, zanikajo dogodek, so zmedeni, hkrati pa izguba zaposlitve vpliva na druga življenjska področja: izguba bivališča, težko vzdržujejo prijateljstva, socialno mrežo, trpi partnerski odnos in socialne vloge. Za zmanjšanje stiske bi bila potrebna boljša zaščita delavcev tako z zakoni kot tudi z zagovorniškimi službami, ki bi zagovarjale delavce, in samoorganizacija ljudi, da bi lažje preživeli in ne bi bili odvisni od trga delovne sile. Kot primer take organizacije je časovna banka, kjer se izmenjujejo različne storitve s strani posameznikov, in delavske zadruge (Flaker@boj za, 2012).

1.1. BREZPOSELNA OSEBA

Po Zakonu o urejanju trga dela (ZUTD) (2024-b) je brezposelna oseba iskalec zaposlitve, ki je zmožen za delo, je prijavljen v evidenco brezposelnih oseb na ZRSZ, ki aktivno išče zaposlitev, je pripravljen sprejeti ustrezno oziroma primerno zaposlitev, ni v delovnem razmerju, ni samozaposlen, ni kmet niti ni upokojenec in nima statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let.

Brezposelna oseba v starosti od dopolnjenih 15 do 65 let je delo zmožna opravljati, razen če ni popolnoma nezmožna za delo po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ali nezaposljiva po predpisih o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije, 2024-b).

Vsaka brezposelna oseba, prijavljena v evidenco brezposelnih oseb na ZRSZ, je upravičena do različnih storitev ZRSZ, med drugim do osebnega svetovalca na uradu za delo, do pomoči pri iskanju zaposlitve s posredovanjem informacij o prostih delovnih mestih, do informiranja o trgu dela, do kariernega svetovanja, do učenje veščin iskanja zaposlitve in vodenja kariere, do pomoči pri uporabi orodij za samostojno vodenje kariere, ima možnost vključitve v različne programe aktivne politike zaposlovanja idr.

Brezposelna oseba, ki je bila zavarovana za primer brezposelnosti, ima pravico do denarnega nadomestila za primer brezposelnosti ter plačila nekaterih prispevkov za socialna zavarovanja in za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Iskalec zaposlitve in njegov svetovalec na ZRSZ skleneta in podpišeta zaposlitveni načrt, v katerem so opredeljeni zaposlitveni cilji in potrebne aktivnosti za čimprejšnjo zaposlitev. Brezposelna oseba se s podpisom zaposlitvenega načrta zaveže k izpolnjevanju dogovorjenih aktivnosti, svetovalec pa bo spremljal izvajanje zapisanih dogovorov ter posredoval informacije o prostih delovnih mestih in/ali zaposlitev in izvedel postopke za vključitev v ukrepe na trgu dela. Aktivnosti brezposelne osebe so predvsem aktivno iskanje zaposlitve z rednim spremljanjem objav prostih delovnih mest ter pravočasno prijavljanje nanje, odzivanje na vabila in napotnice ZRSZ, udeležba na zaposlitvenih razgovorih ter izpolnjevanje dogovorjenih aktivnosti v zaposlitvenem načrtu (Republika Slovenija, GOV.SI, 2024-a).

Po ZUTD se za brezposelne osebe izvaja različne aktivnosti vseživljenjske kariernе orientacije, med katere sodijo splošne informacije o trgu dela, samostojno vodenje kariere (posameznik načrtuje in vodi svojo kariero), osnovno karierno svetovanje, ki vključuje individualno svetovanje in pomoč pri izdelavi zaposlitvenega načrta ter pomoč pri iskanju zaposlitve, poglobljeno karierno svetovanje, s katerim se zagotavlja pomoč pri postavljanju kariernih ciljev, ocenjevanju interesov, lastnosti, sposobnosti in kompetenc, raziskovanje trga dela, spoznavanje možnosti in priložnosti v okolju, sprejemanje odločitev o svoji karieri, izdelava in uresničevanje kariernega načrta z zaposlovanjem, izobraževanjem in usposabljanjem; učenje veščin vodenja kariere za pridobivanje veščin za spoznavanje lastnih interesov in kompetenc, možnosti v okolju, učenje odločanja in uresničevanja zaposlitvenih in kariernih ciljev, posredovanje zaposlitve.

APZ je nabor ukrepov na trgu dela z namenom povečanja zaposlenosti in zmanjševanja brezposelnosti, večja zaposljivost oseb na trgu dela in povečanje konkurenčnosti ter prožnosti delodajalcev.

Ukrepi APZ so: usposabljanje in izobraževanje, nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest in spodbujanje samozaposlovanja (2024-b).

Posebna pozornost pri izvajanju ukrepov APZ je usmerjena v:

- dolgotrajno brezposelne osebe (osebe, ki so brezposelne eno leto ali več),
- brezposelni starejši, stari 50 let ali več, ki jih ovira kombinacija različnih omejitev in bi potrebovali poglobljeno obravnavo, dodatno podporo in tudi pridobitev dodatnih kompetenc, pri čemer je pomembno vseživljenjsko učenje.
- Brezposelne osebe z nizko izobrazbo (OŠ ali manj), katerim predvsem nizka izobrazba otežuje ponovno vrnitev na trg dela, za katere se načrtuje pridobivanje in krepitev sposobnosti, znanja, veščine in spretnosti za izboljšanje zaposlitvenih možnosti ter povečanje konkurenčnosti na trgu dela z usposabljanji o digitalnih veščinah, pismenih spretnosti in krepitvi vseživljenjskega učenja. učenja na daljavo,
- brezposelni mladi (stari od 15 do 29 let),
- brezposelni prejemniki denarne socialne pomoči (DSP), za katere se pričakuje, da potrebujejo več programov za izboljšanje znanj, veščin in kompetenc, pogosteje se vključujejo v programe usposabljanja in izobraževanja. potrebujejo dodatno podporo pri iskanju zaposlitve in dodatne veščine za iskanje zaposlitve ter zastopanje pri delodajalcih s strani ZRSZ.

Glavni cilji pri izvajanju APZ v obdobju 2021–2025 so usmerjeni v zmanjševanje števila dolgotrajno brezposelnih oseb, hitrejša aktivacija brezposelnih oseb, predvsem starejših od 50 let, nizko izobraženih in prejemnikov DSP, hitrejši prehod brezposelnih mladih do 29 let na trg dela in odprava strukturnih neskladij na trgu dela z namenom zagotoviti znanja in veščine za potrebe trga dela.

Uresničevanje ciljev na področju APZ se bo poskušalo doseči z razvojem storitev na ZRSZ, motiviranjem iskalcev zaposlitve in različne individualne storitve, izobraževanja in usposabljanja za pridobitev novih znanj, s programi APZ, ki so usmerjeni v izzive trga dela ter izvajanjem jamstva za mlade (MDDSZ, 2020).

1.2. DOLGOTRAJNO BREZPOSELNA OSEBA

Dolgotrajno brezposelne osebe so tiste osebe, ki so brezposelne eno leto ali več. Med njimi so bolj izpostavljeni brezposelni, starejši od 50 let, brezposelni z nizko izobrazbo in invalidi. Negativne posledice dolgotrajne brezposelnosti so predvsem tveganje za nastanek revščine, izguba samozavesti in veščin, ki jih trg dela potrebuje, ter manj možnosti za zaposlitev.

Svet EU je na pobudo Evropske komisije v letu 2016 izdal priporočila za vključitev dolgotrajno brezposelnih na trg dela, med katerimi so: zagotavljanje osebno prilagojenega svetovanja, individualna ocena (možnost zaposljivosti, ovire za zaposlitev in pretekla prizadevanja na področju iskanja zaposlitve) in priprava integracijskega zaposlitvenega načrta. Izdelana je tudi strategija dela z dolgotrajno brezposelnimi osebami, ki vključuje preventivne aktivnosti, namenjene preprečevanju nastanka dolgotrajne brezposelnosti, kurativne aktivnosti, osredotočene reševanju nastale situacije dolgotrajne brezposelnosti, ter aktivnosti, namenjene iskanju sistemskih rešitev in sodelovanju z drugimi deležniki na trgu dela (delodajalci, CSD, NIJZ in drugimi nacionalnimi in lokalnimi institucijami) (MDDSZ, 2020).

Po podatkih ZRSZ (2024-a) je bilo v juniju 2024 19.091 dolgotrajno brezposelnih, kar je za dobrih 10.000 manj glede na junij 2022, ko jih je bilo 29.562, in predstavlja 44 % med vsemi brezposelnimi (leta 2022 je bil delež 54,9 % glede na vse brezposelne osebe).

Struktura dolgotrajno brezposelnih je razvidna iz Tabele 1.3. Dolgotrajno brezposelne osebe so v povprečju stare okoli 47 let in brezposelne 55 mesecev. Največ dolgotrajno brezposelnih oseb je bilo starih 55 let in več, sledijo jim osebe, stare med 40–49 let, in nato drugi. Po izobrazbi jih ima največ dokončano OŠ in manj, dobra četrtina dolgotrajno brezposelnih je invalidov.

Po podatkih ZRSZ se dolgotrajno brezposelne osebe najpogosteje vključijo v usposabljanja in izobraževanja v okviru APZ, odločijo se za sodelovanje pri kreiranju delovnih mest ali pa za spodbude za zaposlovanja (Zavod RS za zaposlovanje, 2024-a).

V Tabeli 1.4. je prikazana struktura brezposelnih oseb, ki prejemajo DSP. Le-ti predstavljajo 44 % vseh brezposelnih oseb. V dveh letih se je število brezposelnih prejemnikov DSP zmanjšalo za malo manj kot 5.000 oseb. Večina med njimi je dolgotrajno brezposelnih. Po starosti prevladujejo stari med 40–49 let, z osnovnošolsko izobrazbo ali manj. Petina med njimi so iskalci prve zaposlitve, dobrih 10 % je invalidov.

Tabela 1.3. Struktura dolgotrajno brezposelnih oseb (junij 2024).

Starost	
15-29 let	2.144
30-39 let	3.550
40-49 let	4.460
50-54 let	2.172
55 let ali več	6.765
izobrazba	
osnovna šola ali manj	6.762
nižja, srednja poklicna šola	4.874
srednja strokovna oz. splošna šola	4.595
višja, visoka šola ali več	2.860
spol	
moški	10.024
ženske	9.067
invalidnost	
invalidi	5.079
Povprečna starost/trajanje brezposelnosti	
povprečna starost (v letih)	46,7
povprečno trajanje brezposelnosti (v mes.)	55,3
Povprečno trajanje brezposelnosti pred zaposlitvijo (v mes.)	
v juniju	30,4
v obdobju I-VI	31,6

Vir: (Zavod RS za zaposlovanje, 2024-a)

Tabela 1.4. Strukturne značilnosti prejemnikov DSP.

Prejemniki DSP (Junij 2024)	
Prejemniki DSP, skupaj	
junij 2022	24.846
junij 2023	20.835
junij 2024	19.152
Delež prejemnikov DSP med vsemi brezposelnimi, v %	
junij 2022	46,1
junij 2023	45,1
junij 2024	44,2

Strukturne značilnosti prejemnikov DSP	
trajanje brezposelnosti	
0-2 meseca	1.183
3-5 mesecev	2.216
6-8 mesecev	2.269
9-11 mesecev	1.444
dolgotrajno brezposelni	12.040
starost	
15-29 let	4.105
30-39 let	4.628
40-49 let	5.017
50-54 let	1.933
55 let ali več	3.469
izobrazba	
osnovna šola ali manj	7.646
nižja, srednja poklicna šola	4.744
srednja strokovna oz. splošna šola	4.486
višja, visoka šola ali več	2.276
spol	
moški	10.196
ženske	8.956
iskalci prve zaposlitve	
iskalci prve zaposlitve	4.123
invalidnost	
invalidi	2.791
Povprečna starost/trajanje brezposelnosti	
povprečna starost (v letih)	41,1
povprečno trajanje brezposelnosti (v mes.)	39,7

Vir: (Zavod RS za zaposlovanje, 2024-c)

Prejemniki DSP so se v obdobju januar–junij 2024 iz evidence brezposelnih najpogosteje odjavili zaradi zaposlitve/samozaposlitev (57 %), prijave v druge evidence (22 %), prehod v neaktivnost, kršitev obveznosti in drugo (Zavod RS za zaposlovanje, 2024-c).

1.3. TRAJNO NEZMOŽNA IN TRAJNO NEZAPOS LJIVA OSEBA

Oseba je lahko zaradi lastne situacije ocenjena kot trajno nezmožna oseba za delo in trajno nezaposljiva oseba.

Trajno nezmožna oseba je oseba, ki:

- ima status invalida I. kategorije ali
- je invalidsko upokojena za polni delovni čas ali
- ima status invalida po zakonu, ki ureja varstvo duševno in telesno prizadetih oseb ali
- ima mnenje invalidske komisije Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Republike Slovenije o trajni nezmožnosti za delo¹.

Trajno nezaposljiva oseba ima odločbo o nezaposljivosti ZRSZ na podlagi predpisov o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov ali na podlagi drugega ustreznega organa po predpisih o urejanju statusa invalidov (Republika Slovenija, eUPRAVA, 2024-b).

Trajno nezmožne za delo in trajno nezaposljive osebe (nezaposlene ženske, starejše od 63 let, in nezaposleni moški, starejši od 65 let) so po Zakonu o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre) upravičene do varstvenega dodatka, če so upravičene do DSP oziroma bi do nje lahko bile upravičene. Do varstvenega dodatka niso upravičene osebe, ki so v celodnevnem institucionalnem varstvu v socialnovarstvenem zavodu (2024-c).

1.4. ZAČASNO NEZAPOS LJIVA OSEBA

Zakonu o urejanju trga dela (ZUTD) določa, da je začasno nezaposljiva oseba:

- oseba, ki iz zdravstvenih razlogov več kot 60 dni ne zm ore opravljati delo. Nezaposljivost se določi glede na predpise o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju.
- Brezposelna oseba, ki zaradi težav z odvisnostjo, težav v duševnem zdravju ter večjih socialnih težav in drugih podobnih težav ni zmožna za delo. Nezaposljivost se določi po postopku, določenem v ZUTD (Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije, 2024-b).

V letu 2012 je bil med Skupnostjo CSD in ZRSZ sklenjen Protokol o sodelovanju med ZRSZ in CSD pri postopku ugotavljanja začasne nezaposljivosti brezposelne osebe. S protokolom sta soglašala direktorata za trg dela in zaposlovanja ter za socialne zadeve na MDDSZ.

¹ Oseba, ki uveljavlja pravico do varstvenega dodatka, zahtevo za izdajo mnenja invalidske komisije sama vlož i in tudi sama poravna stroške izdelave tega mnenja.

V omenjenem protokolu je podrobno določeno sodelovanje med ZRSZ in CSD ter naveden postopek, vezan na začasno nezaposljivost brezposelne osebe, kar je v osnovi določeno že v ZUTD.

Postopek ugotavljanjačasne nezaposljivosti brezposelne osebe se prične pri svetovalcu zaposlitve na uradu za delo (ZRSZ). Svetovalec, ki za brezposelno osebo domneva (velikokrat osebe tudi same povedo), da ima težave z odvisnostjo, težave v duševnem zdravju, druge večje socialne ali druge podobne težave, ki jo ovirajo pri zaposlitvi, katere si oseba želi razrešiti, predlaga to osebo v obravnavo posebni medinstitucionalni komisiji.

Komisijo sestavljajo najmanj trije člani: svetovalec zaposlitve, socialni delavec in rehabilitacijski svetovalec. Po potrebi v komisiji sodelujejo tudi drugi strokovni delavci z drugih strokovnih področji, pridobi se tudi mnenje zdravnika, ki izvaja zdravstveno zaposlitveno svetovanje. Člane komisije imenuje vodja urada za delo skupaj z direktorjem pristojnega CSD.

Komisija oceni težave brezposelne osebe, pripravi mnenje o razlogih za začasno nezaposljivost ter poda predloge možnih ukrepov in aktivnosti za čimprejšnje izboljšanje zaposlitvenih možnosti brezposelne osebe. Z mnenjem se seznani pristojni CSD in brezposelno osebo. Če je v mnenju komisije navedena potreba po predhodni pomoči brezposelni osebi za odpravo socialnih težav in stisk pred vrnitvijo na trg dela, se osebo po dogovoru v zaposlitvenem načrtu odstopi v obravnavo pristojnemu CSD.

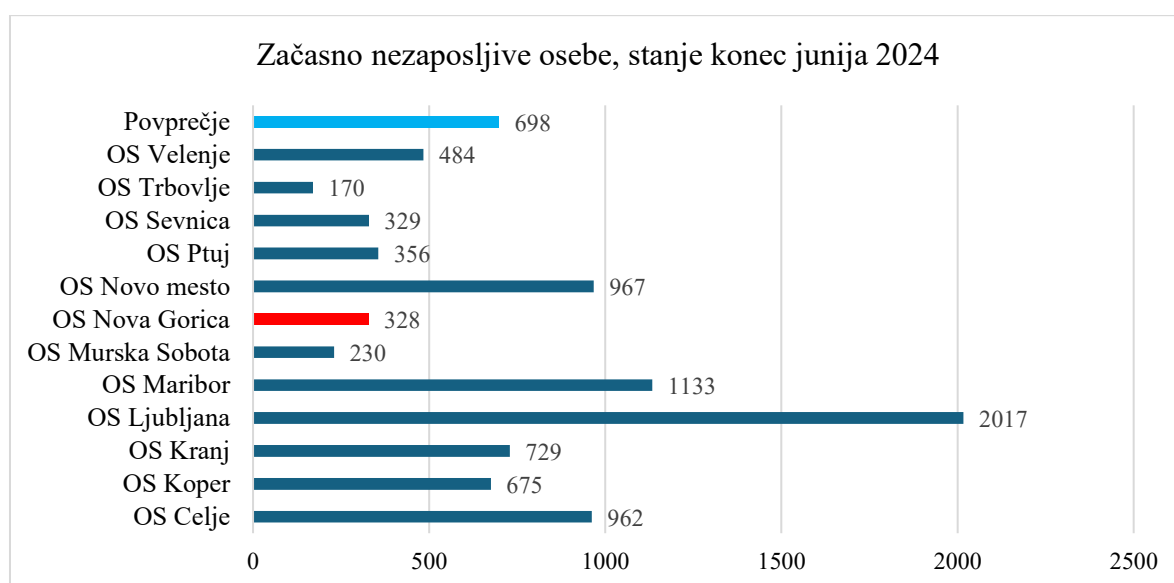
Konkretne razloge za začasno nezaposljivost ter pravice in obveznosti se opredelijo v zaposlitvenem načrtu brezposelne osebe na podlagi mnenja o obstoju razlogov za začasno nezaposljivost in predloga možnih ukrepov, ki ga pripravijo posebne medinstitucionalne komisije (Interni vir, 2012).

Oseba, ki je odstopljena v obravnavo na pristojni CSD, se na CSD vključi v obravnavo (socialna aktivacija) ter sklene dogovor o aktivnem reševanju svojih težav. V dogovoru se določijo aktivnosti in obveznosti začasno nezaposljive osebe, kar se nato z razgovori z osebo in s poročili in podatki izvajalskih organizacij, kjer oseba izvaja aktivnosti, spremlja izvajanje dogovora. Po izteku določenega časovnega obdobja strokovni delavec pripravi mnenje o socialnih okoliščinah, ki vplivajo na zaposljivost upravičenca in s tem mnenjem seznani osebo in urad za delo. Upravičenca se seznani s pravicami na CSD in z možnostjo ponovne prijave v evidenco brezposelnih oseb (Interni vir, 2012).

Na CSD Severna Primorska se veliko oseb vključi v socialnovarstveno storitev osebna pomoč ter v druge oblike pomoči in podpore na CSD ali v drugih organizacijah.

Konec avgusta 2024 je bilo na ZRSZ skupaj 8.380 začasno nezaposljivih (Osebnostno delovno gradivo, 2024), kar je za 1.299 oseb več od leta 2019 in za 2.600 več od leta 2016 (Rosič, Trbanc, Smolej Jež, Trebežnik, & Rihter, 2021).

Na območju CSD Severna Primorska deluje Območna služba ZRSZ Nova Gorica, kjer je bilo skupaj 328 začasno nezaposljivih oseb, kar predstavlja slabih 4 % vseh začasno nezaposljivih v državi. Manj začasno nezaposljivih je le še v Območnih službah Trbovlje in Murska Sobota. Podrobnejši podatki o številu začasno nezaposljivih je razvidno v Grafu 1.1. (Osebnostno delovno gradivo, 2024).



Vir: (Osebnostno delovno gradivo, 2024)

Graf 1.1. Začasno nezaposljive osebe, stanje konec junija 2024.

Osebam, ki so odstopljene z ZRSZ na CSD, se nudi podpora in različne oblike pomoči pri razreševanju svojih težav/izzivov, da bi se v prihodnje morebiti vrnile na trg dela. Po podatkih strokovnih delavcev so začasno nezaposljive osebe pogosto trajno nezaposljive, saj so posledice njihovih socialnih in/ali zdravstvenih oseb takšne, da ni mogoče pričakovati vrnitve na trg dela (Rosič, Trbanc, Smolej Jež, Trebežnik, & Rihter, 2021).

2. DIREKTNO SOCIALNO DELO

2.1. SOCIALNOVARSTVENE STORITVE

Flaker (2015) storitev definira kot opravila, ki ga izvedejo delavci na področju socialnega varstva, po naročilu uporabnika ali po javnem pooblastilu, »z namenom izboljšanja kakovosti življenja ali preprečevanja in odpravljanja socialne ogroženosti«.

Socialnovarstvene storitve so storitve, namenjene posameznemu uporabniku, so »socialno usmerjene«, izhajajo iz »razumevanja stiske ali težave, uporabljajo socialna sredstva in načine za odpravo težav ali stisk« in upoštevajo »temeljna načela socialnega dela«, izvajalci pa »pri delu uporabljajo osnovne operacije in načine dela socialnega dela« (Flaker, 2015).

Škerjanc (2006) za socialnovarstvene storitve meni, da postanejo sredstvo, s katerim oseba uresničuje državljanske pravice ter si organizira kakovostno življenje v skupnosti.

Prejemnik socialno varstvenih storitev mora imeti zagotovljen vpliv nad oblikovanjem, izvedbo in ocenitvijo prejetih socialno varstvenih storitev, s čimer so mu zagotovljene izbire in lahko uveljavlja lastne interese ter zadrži vpliv nad odločitvami v življenju. Možnosti, koliko vpliva ima posameznik glede na vključenost v odločitve, je razvidna iz Tabele 2.1. (Škerjanc, 2006).

Tabela 2.1. Vključenost v odločitve in obseg vpliva na odločitve.

vključenost v odločitve	obseg vpliva
Odločitve sprejemajo drugi	Nima vpliva
Zastopa jo strokovna služba ali skrbnica	Manjši posredni vpliv
Zastopa jo uporabniška organizacija	Večji posredni vpliv
Poda svoje mnenje	Manjši neposredni vpliv
Sodeluje pri odločitvah	Večji neposreden vpliv
Odloča in izbira sama	Prevzame vpliv

Vir: (Dragoš 2003) v (Škerjanc, 2006)

Flaker (2015) nekatere storitve (prva socialna pomoč, osebna pomoč) opisuje kot odnos med dvema osebama in je le-ta namenjen uporabnikovim potrebam. Druge storitve so kompleksnejše, pri katerih gre za sistem ali sklop storitev v kombinaciji s klasičnim izvajanjem storitve, in jih lahko izvaja več izvajalcev. S tem se poveča raznovrstnost paketov storitev in večji spekter ter fleksibilnost odgovorov na stiske ljudi. Uporabnike je pri izvajanju storitev v socialnem varstvu potrebno aktivno vključiti od spoznavanja do spreminjanja njihove osebne situacije.

Socialnovarstvene storitve upravičujemo predvsem z ogroženostjo uporabnika in z željo po izboljšanju kakovosti življenja uporabnika, pri čemer je ogroženost povod za družbeno akcijo in vstop v svet posameznika, hkrati pa je lahko tudi merilo za nujnost storitev, vstopni kriterij ali vstop socialnega dela v življenjski prostor uporabnika. Socialnovarstvene storitve razvrstimo glede na intenzivnost, trajanje, kraj izvajanja, sestavljenost, po izvajalcih (profili izvajalcev, število in sektor izvajalca), vir storitve, situacije, uporabnike, načine in namen izvajanja, registre delovanja, naročnika, plačnika, način plačevanja, sredstva.

Temeljna tipologija storitev vključuje: svetovanje, osebna podpora, osebna pomoč, koordinacija podpore in pomoči za samostojno življenje v skupnosti, nastanitev z oskrbo in spremljajoče dejavnosti (Flaker, 2015).

V 11. členu Zakona o socialnem varstvu (ZSV) (Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije, 2024-d) so navedene storitve, ki se izvajajo z namenom odpravljanja stisk in težav posameznika, in so: prva socialna pomoč, osebna pomoč, podpora žrtvam kaznivih dejanj, pomoč družini za dom, pomoč družini na domu, socialni servis, institucionalno varstvo, vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji in pomoč delavcem v podjetjih, zavodih ter pri drugih delodajalcih. Storitve se izvajajo po standardih in normativih, podpisanih s strani pristojnega ministra.

2.1.1. Osebna pomoč

Glede na posameznikovo situacijo začasne nezaposljivosti se le-ta najpogosteje vključi v socialnovarstveno storitev osebna pomoč. Storitev je sedaj podrobneje utemeljena v Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev prve socialne pomoči, osebne pomoči, podpore žrtvam kaznivih dejanj in pomoči družini za dom, ki je bil sprejet 5. 2. 2024 (Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije, 2024-e), pred tem pa je bila obravnavana v Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev.

Storitev osebna pomoč je organizirana oblika pomoči posamezniku v stiskah in težavah, ki jih sam ne zna ali ne zmore odpraviti, je pa pripravljen s strokovnim delavcem soustvariti rešitve. Storitve obsega svetovanje, urejanje in vodenje posameznika, z namenom razvijanja, dopolnjevanja, ohranjanja ter izboljševanja njegovih socialnih zmožnosti in prepoznavanja podpornih virov v okolju. Ob tem se upoštevajo posameznikove potrebe, želje, sposobnosti in življenjske situacije. V storitev se lahko, glede na zmožnost sodelovanja posameznika, vključijo tudi ključne osebe iz njegovega okolja ali se zanj oblikujejo stalne oblike pomoči.

Uporabniki so posamezniki, ki soglašajo z uporabo storitve, so zaradi različnih vzrokov v socialni stiski, aktivno sodelujejo z deležniki v mreži stalnih oblik pomoči v okolju, ob strokovni pomoči in podpori si lahko izboljšajo socialno vključenost ter lahko v svojem okolju samostojno in neodvisno živijo.

Izvajanje osebne pomoči obsega več korakov, med njimi: opredelitev problema in sklenitev dogovora o izvajanju osebne pomoči, usmerjanje upravičenca v spoznavanje socialnih odnosov in svojih reakcij, načinov konfrontacije, usposabljanje za socialno učenje in spreminjanje odnosov, spoznavanje in uporaba načine sodelovanja in pogajanja pri razreševanju konfliktov ter evalvacija izvajanja storitve.

Upravičenca se spodbuja k sodelovanju in izvajanju različnih dejavnosti, pomembnih zanj, k izboljšanju socialnih kompetenc, krepitev moči, dogovarjanje o sodelovanju z drugimi deležniki v okolju, dodatna strokovna pomoč, vključitev v druge oblike pomoči in podpore, v socialnovarstvene programe in druge programe.

Po pravilniku storitev osebna pomoč obsega tri ure pogovorov z namenom sklenitve dogovora, kjer se navedejo cilji in aktivnosti, potrebne za doseg zastavljenih ciljev. Sledi deset srečanj, kjer posamezno traja 90 minut, namenjena so urejanju uporabnikove situacije ter doseganju zastavljenih ciljev. Storitve osebne pomoči se izvaja po načelih svetovalnega procesa, s tehnikami usmerjanja, pogajanja in nudenja opore. Uporabljajo se tudi skupinske oblike dela in delo s skupnostjo (Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije, 2024-e).

2.2. SOCIALNA AKTIVACIJA

Aktivacija je v ožjem smislu označena kot politika, usmerjena k zagotavljanju dela, v širšem pa politika, usmerjena k zagotavljanju participacije. Pomen aktivacije se je s časom spreminjal. Prvi pomeni aktivacije so izhajali iz prepričanja, da je brezposelnost najprej osebni problem, drugi družbenoekonomski vzroki so bili zanemarljivi. Na podlagi takega prepričanja se je oblikovalo ukrepe za spremembo posameznikovega odnosa do dela, pri čemer se je izpostavljalo elemente discipliniranja državljanov.

Drugi vidik brezposelnosti je, da je to strukturni problem, pri čemer se zahteva aktivno vlogo države blaginje z omogočanjem posamezniku, da prilagaja svoje sposobnosti in znanje potrebam trgu delovne sile. Ukrepi so v tem primeru usmerjeni k dvigovanju posameznikove stopnje zaposljivosti, pri čemer se oblikuje različne programe usposabljanja in izobraževanja.

Aktivacija naj bi posameznikom omogočala zmanjšanje negativnih posledic izključenosti s trga delovne sile, povečanje zaposljivosti, zagotavljanje možnosti uresničevanja pravic do dela, družba kot celota pa bi omogočila potrebno fleksibilnost, socialno kohezivnost ter gospodarsko rast (Kopač, 2004).

Na vpeljevanje aktivacijskih strategij in ukrepov je vplivala nizka stopnja aktivnosti (stopnja aktivnost prebivalstva, starega med 15 in 64 let, je bila leta 2002 67,8 %) in zaposlenosti, pri čemer je bil v Sloveniji problem nizka kakovost delovne sile, merjene po izobrazbeni strukturi, ter rigidnost trga delovne sile, ki je povezana z rigidnostjo sistemov socialne varnosti, za katero je značilna visoka stopnja birokratičnosti, ki ne omogoča k uporabnikom usmerjenih pristopov ter ne izvaja učinkovitega nadzora nad brezposelnostjo. Namen aktivacije je (bil) dvig stopnje zaposljivosti posameznikov, ki so izključeni s trga delovne sile, zniževanje pasivnosti upravičencev do socialnih prejemkov ter preprečevanje dela na črno (Kopač, 2004).

Pomanjkanje programov urejanja položaja in reševanja težav ter ranljivosti se je še posebej jasno pokazalo pri začasno nezaposljivih osebah, ki so odstopljeni v obravnavo na CSD (Rosič, Trbanc, Smolej Jež, Trebežnik, & Rihter, 2021).

MDDSZ je v letu 2017 vzpostavilo sistem in programe socialne aktivacije v okviru projekta, katerega namen je bilo zmanjševati socialno izključenost dolgotrajno brezposelnih in/ali dolgotrajnih prejemnikov DSP ter drugih (začasno nezaposljivi, gospodinje, ženske iz drugih kulturnih okolij, Romi). Z vključitvijo v programe socialne aktivacije bi osvojili različne kompetence, spretnosti, znanja, informacije, ter tako imeli možnost povečati si zaposljivost in konkurenčnost na trgu dela. Cilj projekta je (bil) spodbujanje, povečevanje socialnih kompetenc in participacija oseb, ki so daleč od trga dela, da se vključijo v različne aktivnosti in se postopno približujejo trgu dela. Projekt je (bil) sofinanciran iz evropskih kohezijskih sredstev, izvajal se je na območju celotne države do oktobra 2022, izvorno pa je bil načrtovan kot del reorganizacije CSD in z možnostjo nadaljnjega vpeljavanja v sistem socialnega varstva (Rosič, Trbanc, Smolej Jež, Trebežnik, & Rihter, 2021).

Kovač Cvetko (2020) navaja dva načina razumevanja socialne aktivacije v nacionalnih dokumentih:

- zmanjševanje število dolgotrajnih prejemnikov socialnih transferjev z zaostrovanjem pogojev upravičencev in pogojevanje z delovno aktivacijo dolgotrajno brezposelnih oseb,
- preprečevanje socialnega izključevanja.

Vključevanje posameznika v programe socialne aktivacije je priložnost za posameznika, vključitev je prostovoljna in ni pogojena z upravičenostjo do prejemanja denarnih pomoči (Rosič, Trbanc, Smolej Jež, Trebežnik, & Rihter, 2021).

Značilnosti in ključni elementi socialne aktivacije, ki se je izvajala kot pilotni projekt, so:

- namen uvedbe socialne aktivacije je preprečevanje dolgotrajne izključenosti in dolgotrajno prejemanje denarne socialne pomoči.
- Uporabniki, ki se vključijo v socialno aktivacijo, zasledujejo socialne in zaposlitvene cilje (krepitev moči, reševanje težav, motivacija za spremembe, socialna integracija, krepitev socialnih veščin, reševanje izzivov, socialni stiki; pridobivanje znanj, kompetenc, spretnosti, spoznavanje delovnih okolji in delodajalcev).
- Programi so bili načrtovani za celotno območje države, vendar se zaradi pomanjkanja izvajalcev niso izvajali povsod.
- Vstop uporabnikov v programe preko uradov za delo in centrov za socialno delo, prostovoljna vključitev, spodbujena s finančno nagrado in povračilom stroškov za pot in prehrano.
- Izvajalci so bili izbrani na javnih razpisih, lahko so se prilagodili potrebam uporabnikov.
- Programi socialne aktivacije so zapolnili vrzel med socialnovarstvenimi programi in programi aktivne politike zaposlovanja.
- Različni sklopi programov za širšo ciljno skupino in za ženske iz drugih kulturnih okolij (Rosič, Trbanc, Smolej Jež, Trebežnik, & Rihter, 2021).

Flaker (2016) je kot pozitivno in produktivno stran ideje in izvedbe projekta socialne aktivacije ocenil to, da ljudje, za katere se ocenjuje, da to potrebujejo, dobijo sredstva, se jim omogoči dostop do virov, se jim zagotovi podpora, da bi postali bolj dejavni, tudi če se ne zaposlijo, spremembe v družabnem življenju. Kot grožnjo in past je navedel predvsem izjalovitev takih projektov, pogojevanje prejemanja socialne pomoči z udeležbo v programih, izvajanja programov lahko postane orodje nadzora dela prebivalstva, ukrepi postanejo pokroviteljski, ker ljudem ne bomo pustili, da se sami aktivirajo. Avtor je opozoril tudi na način izvajanja programov v obliki delavnic, svetovanj, na dodeljevanje in odrekanje spodbud, dajatev in storitev, pri čemer pa se ne bi zagotovilo zakonske možnosti fleksibilnega zaposlovanja, možnosti dostopa do stvarnih virov in sredstev za aktivacijo in neomogočanja samo-aktivacije, združevanje ljudi v akcijske skupine, zadruge, skupine vzajemne pomoči (časovne banke), izboljšave skupnosti, ustvarjanje skupnega dobra. Prav tako se ljudem ne bo zagotovilo ureditve

tistega dela življenja, ki jim omogoča običajno življenje in vključuje na primer odplačilo dolgov, stanovanje, gospodinjstvo, družabno življenje (Flaker, Socialna aktivacija - kaj je to?, 2016).

Na CSD Severna Primorska sva zaposleni dve koordinatorki socialne aktivacije. Naziv ni uradno formiran, smo ga pa vseeno ohranili s prejšnjega delovnega mesta koordinatorja socialne aktivacije v času izvajanja pilotnega projekta Socialna aktivacija na MDDSZ.

Vloga koordinatorja socialne aktivacije na CSD je v delovanju v okviru socialnovarstvene storitve osebna pomoč, ki je organizirana v smeri aktivacije posameznika za soustvarjanje ustreznih rešitev za svojo situacijo, podpora in pomoč posamezniku pri razvoju, dopolnjevanju, ohranjanju in izboljševanju svojih zmožnosti ter prepoznavanju in povezovanju s podpornimi viri, pri vsem pa se upošteva potrebe, želje, sposobnosti posameznika in njegovo življenjsko situacijo.

3. UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODEK (UTD)

UTD na Slovenskem je že leta 1901 formuliral Janez Ev. Krek, ki je poudaril in dal prednost pravici do osnovnih življenjskih sredstev pred lastninsko pravico, česar po njegovem ni dopustno kršiti v nobenem primeru in pod nobenim pogojem ter v nikakršnih razmerah (Dragoš, 2019).

Dragoš (2019) na začetku podaja citat, ki ga je napisal John Maynard Keynes pred osemdesetimi leti o tem, da je velika slabost ekonomije njen neuspeh pri zagotavljanju polne zaposlenosti ter njena arbitrarna in nepravična porazdelitev bogastva in dohodkov. Po avtorjevem mnenju so sedaj zadeve štirikrat slabše kot so bile v času zapisanega citata.

Korošec v (Dragoš, 2019) meni, da bi, glede na ustavo in zakone, vezane na socialno varnost in trg dela, morale imeti vse osebe v Sloveniji sredstva za preživetje, kar pa v praksi ne drži.

Mencinger (v (Dragoš, 2019)) je predstavil UTD kot fiksni dohodek, ki bi ga država mesečno, v enakem znesku, izplačevala vsem državljanom (prebivalcem), starejšim od na primer šestnajst let naprej. Prejemnik dohodka bi moral biti zgolj upravičen član družbe, izplačilo pa naj ne bi bilo pogojeno z določeno vrsto obnašanja ali drugimi lastnostmi. Prejemnik dohodka bi le-tega lahko porabil v skladu s svojimi potrebami, po prosti izbiri med javnimi dobrinami, kar bi bila prednost glede na sedanji sistem socialne varnosti, hkrati pa ostaja odprto vprašanje, vezano na razlikovanje in spreminjanje potreb prejemnikov s starostjo.

UTD je pravica ali dohodek, ki je univerzalen, individualen, brezpogojen, časovno neomejen in ni vezan na opravljanje plačanega dela (Popović v (Dragoš, 2019)).

UTD bi bilo potrebno podeliti ljudem ne glede na spol, starost, premoženjsko in ekonomsko stanje in socialne razmere, v katerih nekdo živi. Posamezniku bi omogočil brezpogojni minimum eksistence ter določeno varnost in gotovost tudi v najbolj stresnih situacijah. Večina ljudi bi ohranila interes za delo na visoki ravni, zaradi česar bi se povečal pritisk na tiste zaposlovalce in delovna okolja, ki zaposlenim ne zagotavljajo dostojnega dela (Poglajen v (Dragoš, 2019)).

Prednosti UTD glede na študije in primerjave so predvsem v tem, da bi bil izračunan UTD večji od osnovne socialne pomoči in od temeljnih stroškov preživetja, kar bi prejemnikom omogočilo, da sami izbirajo med javnimi dobrinami, zaradi uvedbe UTD ne bi bilo potrebno vpeljati novih davkov niti povečevati ali spreminjati obstoječih. Pozitivni učinki UTD bi se kazali kot pozitiven ukrep na različnih področjih.

Po projekcijah bi se z UTD izboljšala blaginja prejemnikov UTD, zmanjševala bi se revščina, razbremenile bi se družine, kjer družinski člani opravljajo pridobitno delo, UTD bi vplival na nižanje stopnje stresa, na izboljšanje zdravja, imeli bi več časa za izobraževanje, prosti čas, prostočasne dejavnosti (Dragoš, 2019).

Rener in Kralj v (Dragoš, 2019) menita, da UTD ne bi bil odvisen od zaposljivosti, zato bi prejemniki imeli možnost življenjskih izbir in ne bi bili prisiljeni v delo. Prinesel bi možnosti večje svobode pri izbiri o poteku življenja, večjo aktivacijo potencialov, več možnosti za sodelovanje, za socialno kohezivnost, možnost upora in odpora proti okoliščinam in ljudem, ki se jim zaradi nemožnosti izbire in strahu za preživetje sedaj podrejšmo. Poleg tega bi se spremenil vsakdanjik, povečale bi se življenjske možnosti in slogi. Kot primer utopistk sta avtorici navedli še: skrajšanje delovnega časa na 30 ur ali manj, delitev delovnih mest, razširjenje in promocija solidarnostnih in netržnih oblik menjave dobrin in storitev, zadružništvo, delavsko samoupravljanje, solastništvo podjetji, družbeno odgovorno bančništvo, trajni razvoj, različne oblike sodela in sobivanja, dekomodifikacija stanovanja, izobraževanja in zdravstvene oskrbe.

Žnuderl (2021) navaja stališča v prid uvedbe UTD: odpravljanje revščine in neenakosti, odpravljanje nizkih plač in redistribucija dohodka, svoboda za dodatno izobraževanje, priložnostna dela, odpravljanje pasti revščine, manj birokracije in nižji administrativni stroški, vzpodbujanje zaposlenosti, boj proti tehnološki brezposelnosti ter pozitivni učinki na zdravje in kakovost življenja. Navaja tudi temeljne dileme o UTD, med katerimi navaja: problem eksploatacije, visoki stroški, neenakost, upad motivacije in zaposlenosti, sprememba plačilnih razmerij, povečanje migracije, inflacija, vir financiranja ter filozofski in psihološki protiargumenti

Razlika med UTD in socialnimi transferji je predvsem v:

- preživetje z UTD bi postalo brezpogojno, svobodno in dostopno vsem,
- z zneskom UTD bi presegli temeljne življenjske stroške in ne precej zaostajali za njimi kot sedaj,
- državnemu aparatu bi odvzeli funkcijo discipliniranja in kaznovanja pri distribuciji socialnih nakazil na najobčutljivejšem področju človekovega življenja (Dragoš, 2019).

Poleg UTD je zelo pomembno, da se razvijejo tudi druge metode, ki bi vsem omogočile varen soobstoj znotraj socialnega in gospodarskega prostora, kot so delavsko samoupravljanje, soupravljanje in zadruga (Poglajen v (Dragoš, 2019)).

Coote in Percy (Coote & Percy, 2021) menita, da izplačilo UTD ne bo rešilo problema nezadostne socialne varnosti in zmanjšanja neenakosti, saj ljudje potrebujejo moč in dostop do vrste družbenih in materialnih virov, česar pa z UTD ne bi mogli kupiti, zato bi se lahko neenakost povečala. UTD bi bilo za učinkovitost potrebno dopolniti z dodatki za različne situacije, v katerih se ljudje znajdejo (telesna, duševna oviranost) in spremeniti davčni sistem. Avtorja predlagata univerzalne temeljne storitve, kar je drugačen pristop od UTD. Pri univerzalnih temeljnih storitvah bi družba skupaj poskrbela za nujne dobrine, ki jih potrebuje vsak človek za spodobno življenje, ki bi bile dostopne vsem in bi si jih lahko vsi privoščili. Tudi v tem primeru bi se vsem ljudem brez dodatnih zahtev izplačeval dogovorjen znesek z namenom zmanjševanja neenakosti in revščine, ponudili bi priložnosti ter odpravili probleme in zaznamovanost, ki jih povzročajo socialni transferji. Univerzalne temeljne storitve bi pripomogle k izboljšanju javnih storitev, kar bi po njunem mnenju bistveno bolj pripomoglo k enakosti, učinkovitosti, solidarnostni in trajnostnem razvoju (Coote & Percy, 2021).

RAZISKOVALNI DEL

4. FORMULACIJA PROBLEMA

4.1. PROBLEM

Osrednji problem, ki sem ga obravnavala v nalogi, je obravnavanje začasno nezaposljivih oseb na CSD, kako sami ocenjujejo prejeta podporo in pomoč, ter njihovi predlogi in mnenje o tem, kaj bi potrebovali, da bi bili bolj zadovoljni v svoji situaciji.

Brezposelne osebe, prijavljene v evidenci brezposelnih oseb na ZRSZ, za katere se predvideva, da imajo različne težave (z odvisnostmi, v duševnem zdravju, druge večje socialne ter druge težave), se jih lahko po ZUTD (Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije, 2024-b) oceni kot začasno nezaposljive, hkrati pa se jih odstopi v obravnavo na CSD. Z urada za delo napotujejo v obravnavo na CSD tudi dolgotrajno brezposelne.

Od leta 2017–2022 se je na MDDSZ izvajal pilotni projekt Socialna aktivacija. Na CSD Severna Primorska se izvajanje socialne aktivacije v preoblikovani obliki nadaljuje tudi po zaključku projekta, kar se (pogovorno) imenuje socialna aktivacija z elementi osebne pomoči, v praksi pa se uporabnikom ponudi izvajanje storitve osebna pomoč, če se oseba tako odloči, oziroma ostaja socialna aktivacija, ki zajema pogovore, motiviranje, podporo, vzpodbujanje k urejanju lastne situacije, iskanje različnih rešitev glede na potrebe posameznika, ipd.

Zaradi populacije z raznolikimi težavami se velikokrat sprašujemo, kakšno pomoč in podporo začasno nezaposljivim in dolgotrajno brezposelnim sploh omogočiti, ali jim je pogovor, podpora, vzpodbuda, spremljanje, svetovanje, vodenje, motiviranje, dovolj, in če je, kaj od tega sploh uporabno za njih. Cilj vsega tega pa je, da oseba uredi socialno situacijo in se ali vrne na trg dela, uredi nek status (ocena invalidnosti, invalidska upokojitev, nezmožnost za delo) ali pa najde kakšno drugo pot, ki je za osebo sprejemljiva.

Po pogovorih in pregledu literature ocenjujem, da bi bilo smiselno med osebami preveriti oziroma od njih pridobiti informacije, kaj si sami želijo ali pričakujejo od vključitve v socialno aktivacijo/osebno pomoč, kakšno pomoč in podporo bi potrebovali s strani CSD, kje/od koga bi še lahko pridobili ustrezno pomoč. Za to se mi zdi najbolj uporabna metoda »hitra ocena potreb in storitev« (HOPS). Poleg pridobitve predlogov bi lahko le-ti vplivali tudi na nadaljnje delo različnih služb (predvsem CSD in ZRSZ), tako v naši regiji kot tudi širše na ravni države.

Vprašanja, na katera sem iskala odgovore, so:

- so osebe, ki so bile ocenjene kot začasno nezaposljive, zadovoljni s statusom začasne nezaposljivosti,
- kakšna so pričakovanja ciljne populacije, ki jih ima v povezavi z vključitvijo v socialno aktivacijo in/ali osebno pomoč,
- kako so zadovoljni s podporo, motivacijo, ipd. z obravnavo v okviru storitev na CSD,
- kaj bi si želeli oziroma kakšno podporo bi potrebovali v prihodnje,
- bi si želeli katero drugo obliko dela (skupinsko, terensko delo).

4.2. HITRA OCENA POTREB IN STORITEV

Pri formulaciji problema sem upoštevala uporabnost metode HOPS, s katero:

- identificiramo obstoječe vire, ki jih lahko uporabimo ali prilagodimo za nove ukrepe. Obsega ugotavljanje prednosti in pomanjkljivosti, nezadostnosti in nove vire, ki jih bomo potrebovali.
- Prikažemo značilnosti izzivov na raziskovanem področju, hkrati pa predlagamo načine za premostitev teh izzivov ter ustvarjamo dogovore na zaznane potrebe.
- Identificiramo primerne, izvedljive in stroškovno učinkovite odgovore na potrebe uporabnikov in skupnosti.
- Lahko ugotovimo primernost predlaganih ukrepov, prepoznamo ovire za predlagane ukrepe ter ugotovimo izvedljivost predlaganih ukrepov (Flaker, in drugi, 2019).

Metodo HOPS se uporabila zaradi njenih načel in značilnosti:

- hitrost, saj nam metoda omogoča hiter in ustrezen odgovor, ker lahko hitreje zberemo informacije. Omogoča tudi ustrezne in učinkovite odzive na dejanske razmere.
- Stroškovna učinkovitost, saj uporabimo raziskovalne tehnike za zbiranje informacij z manjšim časovnim vložkom (analiza obstoječega gradiva) in cenejšim virom informacij.
- Uporaba obstoječih podatkov, nove podatke se zbira samo, če obstoječih podatkov ni ali so obstoječi neustrezni.
- Navzočnost na terenu vzpostavi mrežo osebnih stikov, ki so dragoceni za zbiranje informacij ter vzbudijo razmišljanja o ustreznih storitvah in dejanjih, kar omogoča globlje razumevanje narave problema in večji vpogled v razlike med akterji (uporabniki, skupnost, institucija, politika). Dobimo tudi sliko različnih pogledov, interesov in dejavnosti ljudi.
- Uporaba številnih kazalcev in podatkovnih virov za kombinacijo raznih podatkov pri raziskovanju situacij.

- Poizvedovalna usmerjenost, saj je potrebno stalno preverjanje rezultatov s pridobljenimi informacijami.
- Induktivno sklepanje – teorija in sklepi so ustvarjeni na podlagi primerjav in ob upoštevanju širokega spektra informacij.
- Relevantnost ugotovitev za ukrepanje in praktična vprašanja, saj razvijamo nove odgovore, ukrepe.
- Raziskovanje več družbenih ravni v različnih kontekstih (socialni, kulturni, verski, politični, zgodovinski).
- Sodelovanje s skupnostjo.
- Posvetovanje s širokim naborom ljudi, tudi z uporabniki.
- Pragmatična usmerjenost – osredotočanje na ustreznost, zanesljivost in veljavnost zaradi pridobivanja informacij iz različnih virov (Flaker, in drugi, 2019).

Delo z začasno nezaposljivimi je v osnovi vključeno v redno delo po Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo na CSD (Skupnost centrov za socialno delo Slovenije, 2023), in sicer sta v okviru pravic iz javnih sredstev določeni nalogi: sodelovanje v komisiji na ZRSZ in dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike. Namen sodelovanja na komisij ZRSZ je ocenitev razlogov za začasno nezaposljivost brezposelne osebe, z namenom razrešitve okoliščin, ki vplivajo na uporabnikovo začasno nezaposljivost. Z dogovorom o aktivnem reševanju socialne problematike se določijo aktivnosti in obveznosti upravičenca s ciljem reševanja njegove socialne problematike, z vključitvijo v socialnovarstvene programe in storitve ter po potrebi tudi v druge ustrezne programe. Pri sestavljanju in sklenitvi dogovora ter spremljanja uporabnika se le-tega opogumlja, se krepi njegovo moč in se ga spodbuja, skupaj z njim se opredeli situacija, oceni možne rešitve in seznani s storitvami na CSD in pri drugih organizacijah.

Neposredno delo z uporabnikom se izvaja z elementi in v okviru izvajanja socialnovarstvenih storitev – osebna pomoč, ter osnovno strokovno socialno delo – pomoč človeku v stiski.

Namen naloge je uporabniku ponuditi konkretno pomoč zaradi začasne nezaposljivosti in brezposelnosti. Stiske in situacije lahko nastanejo kot posledica stigmatiziranosti (npr. odpustitev zasvojenega s prepovedanimi drogami), prekrškov (zanemarjen videz ali drugačen slog življenja), sprememb v okolju (odpuščanje delavcev). Uporabniki so predvsem zasvojeni s prepovedanimi drogami, alkoholom in drugimi substancami ali dejavnostmi, ljudje s težavami v duševnem zdravju, ljudje v večjih socialnih stiskah, brezdomci (Skupnost centrov za socialno delo Slovenije, 2023).

Začasno nezaposljive vodimo ter jih podpiramo in usmerjamo tudi skozi druge naloge, kot je uveljavljanje pravic iz javnih sredstev, posamezne naloge s področja varstva otrok in družine in varstva odraslih ter pri drugih povezovalnih, sodelovalnih nalog, spodbujanje novih programov, posredovanje informacij o drugih programov.

Z metodo HOPS iščem odgovore, s katerimi bi lahko zagotovili pomoč in podporo začasno nezaposljivim pri urejanju njihove situacije, na kakšne ovire bomo naleteli in kako jih premagati. Poleg tega so v hitro oceno potreb in metod vključeni uporabniki sami, le-ti lahko skozi svojo izkušnjo sodelujejo pri razvoju in izvajanju storitev (Flaker, in drugi, 2019).

5. METODOLOGIJA

5.1. VRSTA RAZISKAVE, MODEL RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE

Raziskava je kvantitativna, kar zagotavlja numerične podatke, ki nam omogočajo analizo z uporabo statističnih metod.

Kvantitativne raziskave so način razlaganja pojavov z zbiranjem številskih podatkov, analiziranih s statističnimi metodami, niso pa najbolj primerne za poglobljeno raziskovanje pojavov, saj je na njihovi podlagi težje postaviti hipoteze in identificirati spremenljivke za proučevanje (Muijs v (Bregar, 2023)). Za tako raziskavo sem se odločila, ker sem želela pridobiti numerične podatke, potrebne za nadaljnje delo. Poleg pridobljenih podatkov iz raziskave sem upoštevala informacije in druge podatke iz rednega dela z uporabniki.

5.2. RAZISKOVALNI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Raziskovalni instrument za pridobitev podatkov je bil vprašalnik, ki ga je izpolnila izbrana populacija. Vprašanja so bila sestavljena na način, da pridobimo odgovore na problem, ki je obravnavan v nalogi. Ker sem želela, da bi bil vprašalnik razumljiv uporabnikom, da bi ga hitro lahko izpolnili, je le-ta sorazmerno kratek, nezahteven za izpolnjevanje, uporabnikom pa je omogočeno, da lahko dejansko izrazijo svoje mnenje, izkušnje, ocene in predloge glede obravnave na centru za socialno delo.

Vprašalnik je sestavljen iz dveh delov.

Prvi del vprašalnika se nanaša na splošna, demografska vprašanja, saj le na tak način pridobimo podatke o populaciji in uporabnikih, ki so odgovarjali na vprašanja. Vključuje 7 vprašanj s splošnimi podatki o samem uporabniku, ki se nanašajo na spol, starost, okolje bivanja, stan, čas brezposelnosti, zaključeno šolanje in vzrokih za brezposelnost. Pri vsakem vprašanju so podane lestvice možnih odgovorov, pri vprašanjih o zaključenem šolanju in vzrokih za brezposelnost je mogoče odgovor tudi dopisati.

V drugem delu je osem vprašanj, ki se nanašajo neposredno na njihovo izkušnjo obravnave na CSD in njihovo situacijo ter potrebe. Odgovori na vprašanja so izbirni. Vprašanja pa se nanašajo na to, kako so bili informirani o svoji situaciji (začasna nezaposljivost), kako ocenjujejo sodelovanje s strokovno delavko na centru za socialno delo ter prednosti in slabosti sedanje obravnave ter sodelovanja s strokovno delavko, predlogi morebitnega drugačnega izvajanja aktivnosti na strani strokovne delavke, predlogi o dodatnih informacijah za urejanje in reševanje situacije, potrebe za morebitno vrnitev na trg dela ter predlogi za oblikovanje programa za povečanje zaposljivosti. Pri vprašanjih je bilo danih več možnih odgovorov. Pri vprašanju o oceni prednosti in slabosti sodelovanja sedanje obravnave in sodelovanja s strokovno delavko,

je bila možnost dopisovanja lastnega odgovora. Pri tem vprašanju sem uporabila Likertovo lestvico za merjenje stališč udeležencev. Ta tip merske lestvice sem uporabila zato, ker udeležencu omogoča sorazmerno jasno izražanje stopnje strinjanja ali nestrinjanja z določeno trditvijo. Omenjeno vprašanje pa je bilo sestavljeno iz trinajstih trditev, katere se je ocenjevalo z ocenami od »nikakor se ne strinjam« do »zelo se strinjam«.

5.3. POPULACIJA IN VZORČENJE (SUBJEKTI)

Populacija, zajeta v raziskavo, je vključena v obravnavo pri koordinatorkama socialne aktivacije na CSD Severna Primorska v mesecih marec, april in maj 2024. Vsi, ki so bili vključeni v raziskavo, so različno dolgo začasno nezaposljivi in prav tako so različno dolgo vključeni v obravnavi na CSD. Glede na izkušnje pri delu kar nekaj uporabnikov ne ve ali pa ne zna oceniti, kako dolgo so že začasno nezaposljivi, zato je v vprašalniku vprašanje o tem, koliko časa so brezposelni. Kljub temu, da so pri koordinatorkah socialne aktivacije v obravnavo vključeni tudi dolgotrajno brezposelni, se je vprašalnike delilo samo osebam, ki so začasno nezaposljivi.

Živijo na območju Severne Primorske, kar pomeni, da so vključeni v obravnavo na Enote CSD Ajdovščina, Idrija, Nova Gorica in Tolmin.

V obdobju od marca do maja 2024 je bilo v obravnavo na CSD Severna Primorska vseh 283 vključenih začasno nezaposljivih oseb.

Po delovnih podatkih ZRSZ je bilo konec julija 2024 v Območni službi Nova Gorica 328 začasno nezaposljivih oseb. Do odstopanja v številu prihaja tudi iz razloga, da se pri vpisu v evidenco brezposelnih posameznik lahko sam odloči, na območju katerega urada za delo bo iskal delo, kot začasno brezposelna oseba pa bo obravnavan na CSD na podlagi krajevne pristojnosti po kraju stalnega bivališča. V praksi to pomeni, da je oseba lahko vključena v obravnavo na CSD Severna Primorska, Enota Ajdovščina, kot začasno nezaposljiva pa se vodi na Območni službi Koper, Urad za delo Sežana.

Vprašalnik je bil ponujen vsem, ki so prišli na pogovore, niso ga pa vsi sprejeli. Glede na prejete izpolnjene vprašalnike, je bilo ugotovljeno, da le-teh niso izpolnili vsi.

Prvotno je bilo načrtovano, da bodo vprašalnik izpolnjevali udeleženci, ki so vključeni v obravnavo pri eni delavki, nato so vprašalnik izpolnjevali tudi nekateri udeleženci, ki so vključeni k drugi delavki.

Skupaj je bilo pripravljenih 180 vprašalnikov. Razdeljenih je bilo 136 vprašalnikov, kar predstavlja 48 % začasno nezaposljivih, ki so vključeni v obravnavo v omenjenem centru za socialno delo. Vrnjenih je bilo 102 vprašalnikov oziroma 36 %, kar pomeni, da je dobra tretjina

uporabnikov podala svoje mnenje, oceno in predloge glede obravnave na centru za socialno delo.

Odločila sem se, da bodo vprašalnik izpolnjevali uporabniki, ki se na vabila odzivajo in pridejo na pogovor vsaj enkrat na dva meseca. Uporabniki, ki pridejo na pogovor enkrat na pol leta ali še redkeje, niso bili vključeni v raziskavo. Razlog za tako odločitev je v tem, da slednji udeleženci ne morejo podati relevantnih odgovorov, ker niso v rednih interakcijah s strokovno delavko ali CSD ali pa so v situaciji, ko čakajo na odločitev drugih organizaciji, s katerimi se bo njihov status uredil na drug način (čakanje odločitev ZPIZ o oceni nezmožnosti za delo, čakanje na vključitev v zaposlitveno rehabilitacijo, čakanje na redno ali invalidsko upokožitev). Razlog, zakaj ni bilo razdeljenih vseh vprašalnikov, je v tem, da je določen delež uporabnikov, ki se ne odzivajo na vabila in ne prihajajo na pogovore, ali pa so sodelovanje zavrnil. Sodelovanje je bilo prostovoljno.

Kdo in zakaj ni izpolnil vprašalnika, je težko oceniti, ker je bilo sodelovanje anonimno, tudi vračilo vprašalnikov je bilo ločeno: vprašalnik so oddali na ločeno mesto, čeprav je kar večji delež uporabnikov vprašalnik takoj izpolnila in ga oddala strokovni delavki.

Glede na to, da je v raziskavi sodelovala tretjina uporabnikov, ki se tudi sicer sorazmerno redno odzivajo na vabila, se trudijo aktivno sodelovati, ocenjujem, da se rezultati raziskave lahko upoštevajo in uporabljajo za celotno populacijo začasno nezaposljivih oseb.

5.4. ZBIRANJE PODATKOV

Zbiranje podatkov je potekalo na način, da se je uporabnikom na pogovoru pri strokovni delavki na CSD predstavilo namen izpolnjevanja vprašalnika ter jim ponudilo možnost izpolnjevanja. Pri tem so bili seznanjeni, da gre za anonimni vprašalnik. Večina uporabnikov je izkazala interes za izpolnitev vprašalnika in ga izpolnila v okviru obravnave pri strokovni delavki. Nekateri so želeli vprašalnik izpolniti kasneje, kar jim je bilo tudi omogočeno. Vsi so imeli možnost vprašalnik oddati na zato posebno mesto (škatla). Večina je vprašalnik takoj po izpolnitvi vrnila strokovni delavki, nekateri so jih oddali v zato določeno mesto, nekateri so jih vrnil strokovni delavki na naslednjem pogovoru.

Vprašalnik so uporabniki izpolnjevali nevedeno, samostojno. So pa imeli možnost vprašati za dodatna pojasnila, če česa ne bi razumeli ali bi potrebovali pomoč, kar jim je bilo predstavljeno v začetku, pred izročitvijo vprašalnikov v izpolnjevanje.

5.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Podatki so bili obdelani kvantitativno s pomočjo programa MS Excel. Najprej so bili podatki vneseni v tabelo z navedenimi vprašanji, nato se je podatke z vprašalnikov vneslo v isto tabelo. Sledil je seštevek ter grafična obdelava pridobljenih podatkov. Sledila je še interpretacija podatkov ter podajanje ugotovitev.

6. REZULTATI IN RAZPRAVA

Goriška statistična regija obsega 11,5 % površine države, kar znesi 2.325 km², in je približno enake velikosti kot osrednjeslovenska regija, po številu prebivalcev pa je skoraj petkrat manjša. V njej je leta 2022 živel okoli 6 % prebivalcev Slovenije. V povprečju so prebivalci starejši od povprečja v državi za 1,6 leta, kar lahko vidimo v Tabeli 6.1. Število zaposlenih v regiji predstavlja okoli 5 % vseh zaposlenih v regiji. Stopnja delovne aktivnosti v regiji je 71,3 %, kar je za 2,70 % višje od državnega povprečja in je tretja med regijami.

Tabela 6.1. Statistični podatki o Goriški regiji.

	Regija	Država	Regija/država
Povprečna starost prebivalcev	45,5	43,9	1,6 leta
Število zaposlenih oseb (po delovnem mestu)	42.264	824.134	5,13 %
Stopnja delovne aktivnosti (%)	71,3	68,6	2,70 %

Vir: (Statistični urad RS, 2024-a)

82,6 % delovno aktivnega prebivalstva dela v regiji prebivališča, kar jo uvršča na drugo mesto med regijami v državi. 17,4 % delovno aktivnega prebivalstva s stalnim bivališčem v Goriški regiji jih odhaja na delo v druge regije, največ (60,3 %) v osrednjeslovensko regijo.

Splošno zadovoljstvo z življenjem so prebivalci goriške regije ocenili z oceno 7,4 (ocene med 0–10) kar je enako kot prebivalci koroške, primorsko-notranjske in obalno-kraške regije: vsi z drugo najnižjo oceno 7,4 (na lestvici od 0 do 10).

Stopnja tveganja revščine je bila v tej regiji najnižja; z dohodki, nižjimi od praga tveganja revščine, je živel 7,4 % oseb. Najnižja je bila tudi stopnja tveganja socialne izključenosti, ki je znašala 9,7 % (Statistični urad RS, 2024-a).

Po globalni oceni ILOSTAT 2023 je bila stopnja delovne aktivnosti v letu 2023 v svetu 60,8 %, stopnja brezposelnosti 5,1 % in revščina delavcev 6,4%.

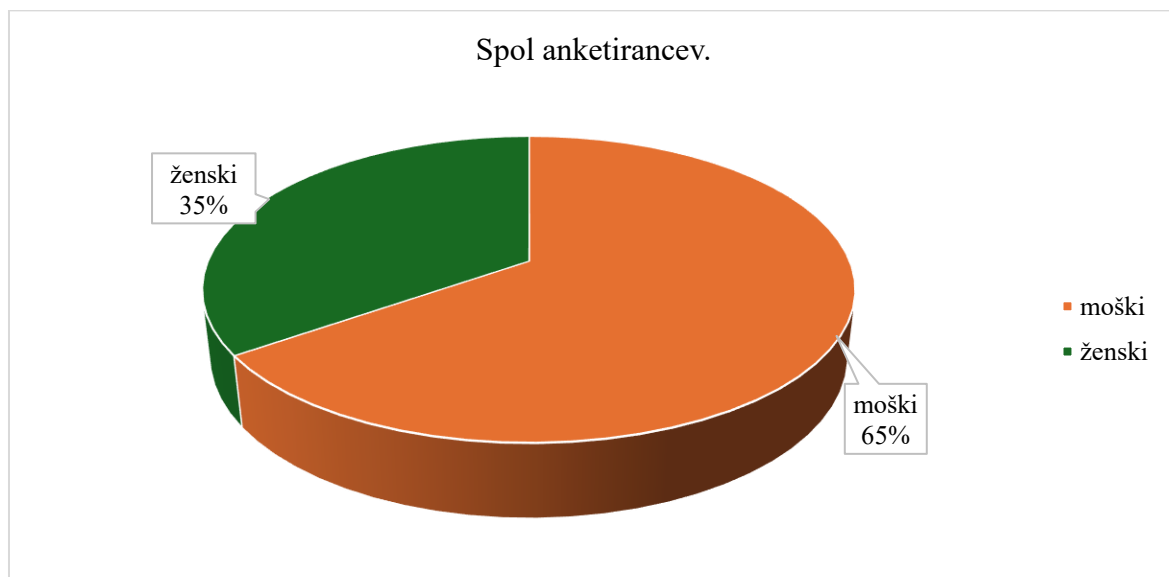
Za leto 2024 so podali naslednje ocene: stopnja delovne aktivnosti 60 %, 4,9 % brezposelnost, 57,8 % stopnja neformalne zaposlenosti in 6,9 % stopnja revščine zaposlenih (The International Labour Organization (ILO), 2024).

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bilo v juniju 2024 v državi 946.279 delovno aktivnih prebivalcev, kar je 1,2 % več kot junija 2023.

Stopnja registrirane brezposelnosti je bila junija 2024 4,4 %, kar je 0,3 odstotne točke nižja kot junija 2023 (pri moških je bila 4,0 % in pri ženskah 4,8 %). Najvišjo stopnjo so imele OS Murska Sobota (6,0 %), OS Sevnica (5,5 %) in OS Maribor (5,3 %), najnižjo pa OS Kranj (2,7 %) in OS Nova Gorica (2,9 %) (Zavod RS za zaposlovanje, 2024-d).

V goriški regiji je 1. 1. 2024 živel 58.255 žensk in 59.999 moških, skupaj 118.254 (Statistični urad RS, 2024-a).

Anketni vprašalnik sta skupaj izpolnila 102 udeleženci: 66 moških in 36 žensk, kar je razvidno iz Grafa 6.1. Na vprašalnik, potreben za izdelavo te naloge, je tako odgovorilo 0,09 % prebivalstva celotne Goriške regije.



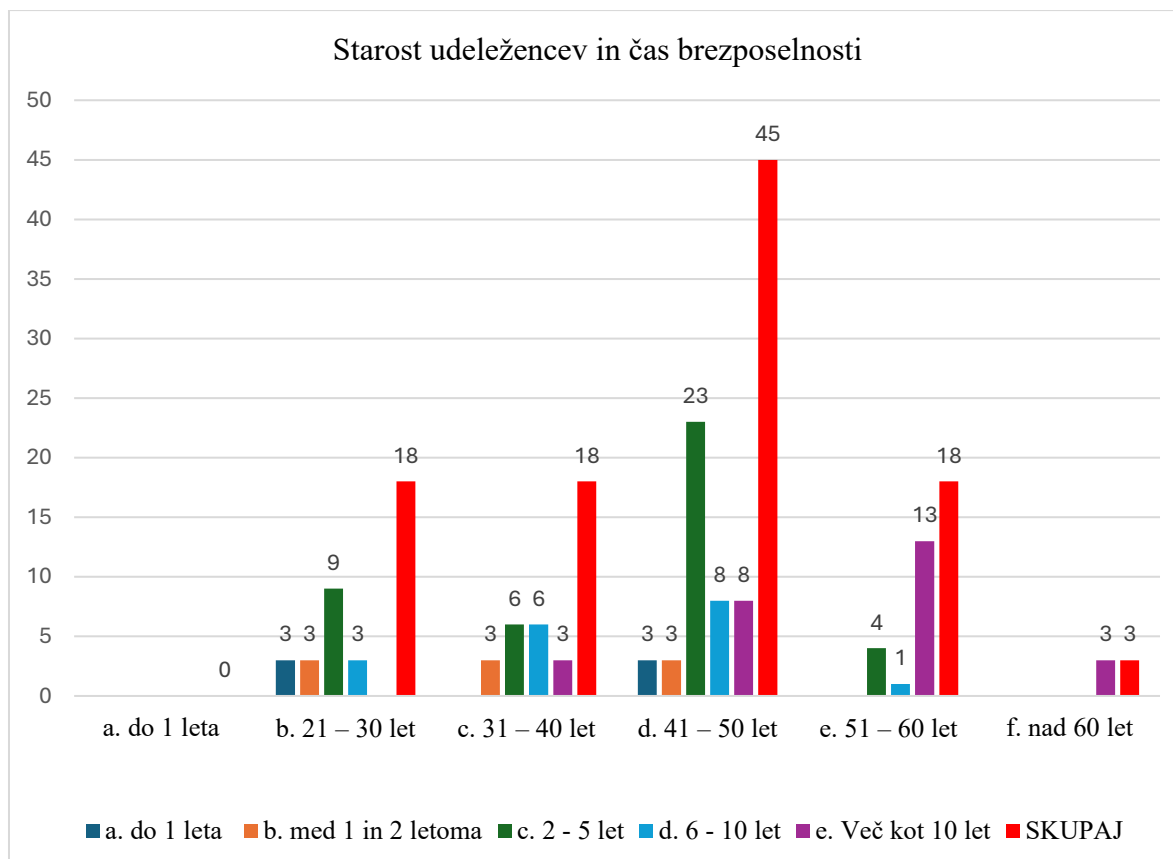
Graf 6.1. Spol anketirancev.

Udeleženci, ki so izpolnili vprašalnik, so različne starosti. Največ jih je starih med 41–50 let 44 %), 18 % jih je starih med 31–40 let in med 51–60 let in 17 % med 20–31 let. Najmanj udeležencev je starih nad 60 let (3 %), mlajšega od 20 let ni bilo nobenega.

Primerjava med starostjo uporabnikov in časom brezposelnosti je pokazala, da je med uporabniki v starosti med 41 in 50 let največ oseb, ki so brezposelni med 2–5 let, ter med 6–10 let. Največ oseb, ki so brezposelne več kot 10 let, so stare med 51–60 let. Podrobna slika stanja je podana v Grafu 6.2.

Med podatki je poseben podatek, da je med brezposelnimi, ki so stari med 21–30 let, največ oseb, ki so brezposelne med 2–5 let. Ta podatek izstopa, saj naj bi bilo med brezposelnimi v tej starosti po podatkih in analizah ZRSZ toliko časa najmanjše število brezposelnih oseb.

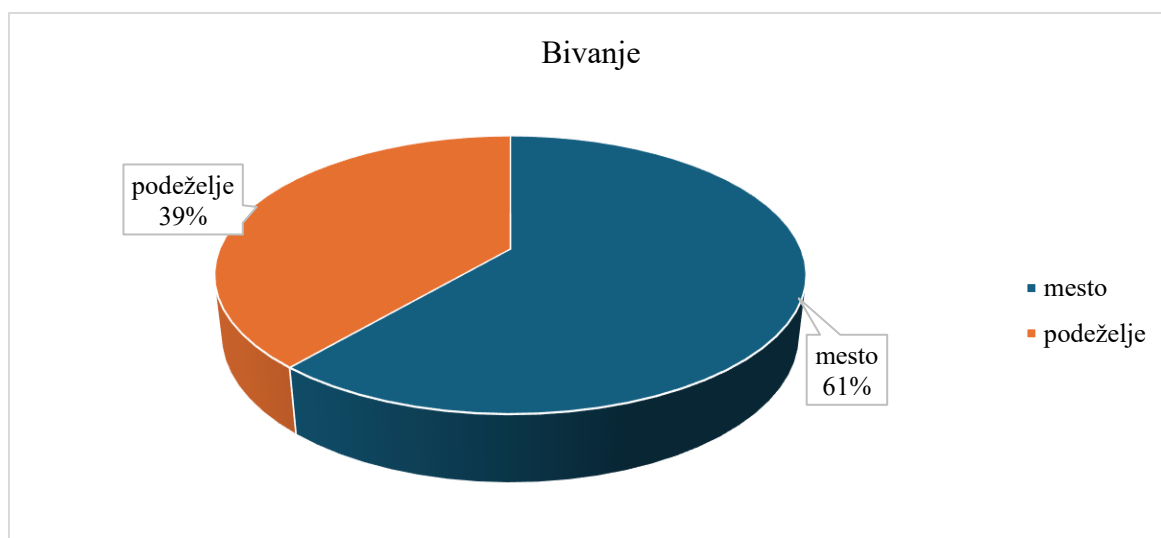
Poseben je tudi podatek, da je največ oseb, brezposelnih več kot 10 let, starih 51 – 60 let. Ti podatki so podobni podatkom stanja med brezposelnimi, ki so v evidenci brezposelnih in prikazani v Tabeli 1.3., iz katerih so razvidni statistični podatki ZRSZ, da je največ dolgotrajno brezposelnih ravno med starejšimi od 55 let.



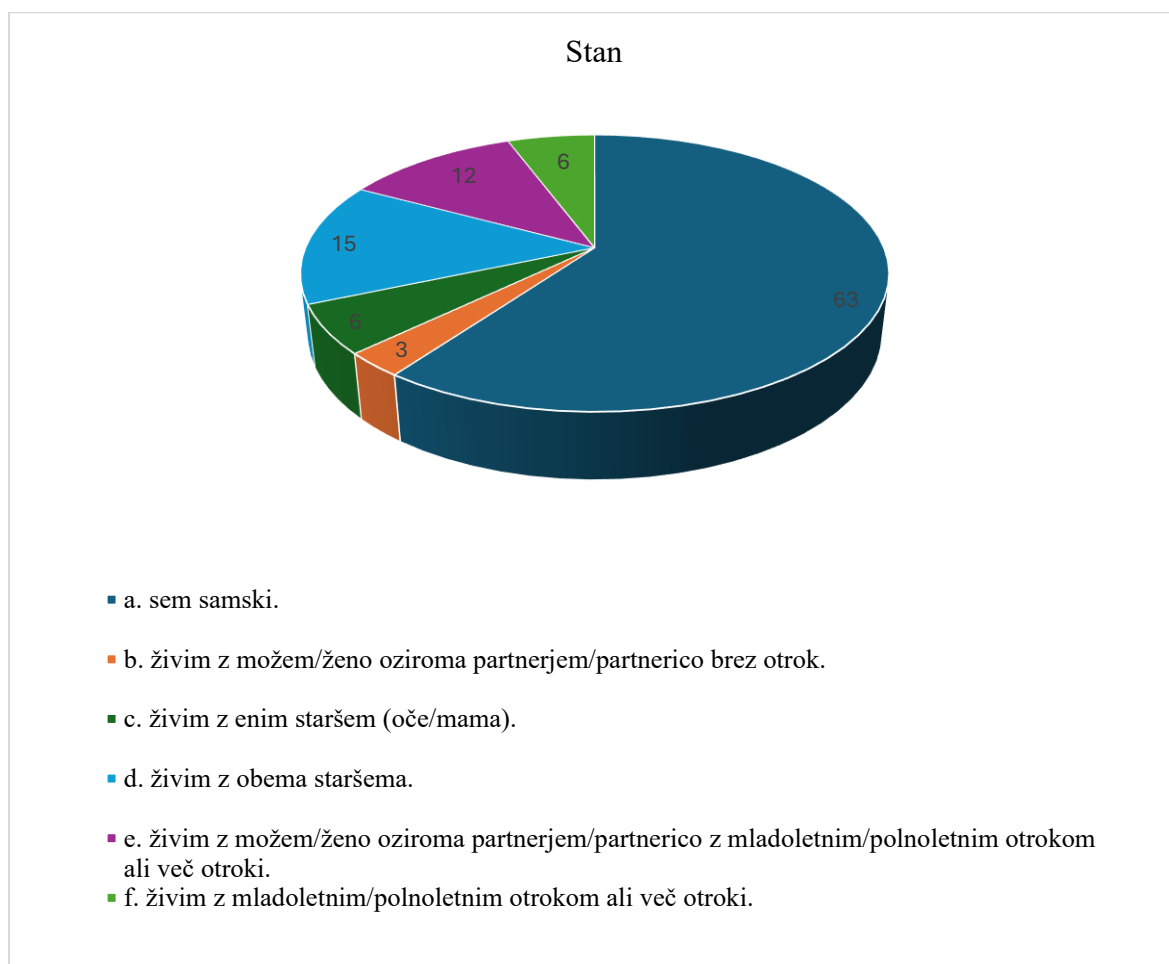
Graf 6.2. Starost udeležencev in čas brezposelnosti.

Glede na kraj bivanja večji del (60 %) uporabnikov, ki so izpolnili vprašalnik, živi v mestu, kar je razvidno z Grafa 6.3. Goriška regija je med redkeje poseljenimi: na km² njene površine je prebivalo povprečno 51 prebivalcev. Največja poseljenost je v občini Nova Gorica (114 prebivalcev na km²), sledi ji občina Ajdovščina z 80 prebivalci na km². Najmanj poseljena občina v regiji je občina Bovec, kjer poleg občine Osilnica živi 9 prebivalcev na km² in predstavljata drugi najmanj poseljeni občini v državi. Manj naseljena je le še občina Solčava (Statistični urad RS, 2024-b).

Večina udeležencev (63 oseb) je samskih, 15 udeležencev jih živi z obema staršema, 12 udeležencev živi s svojo družino, 6 udeležencev živi z enim od staršev, enako število jih živi v enostarševski družini, trije pa živijo s partnerjem brez otrok (Graf 6.4.).

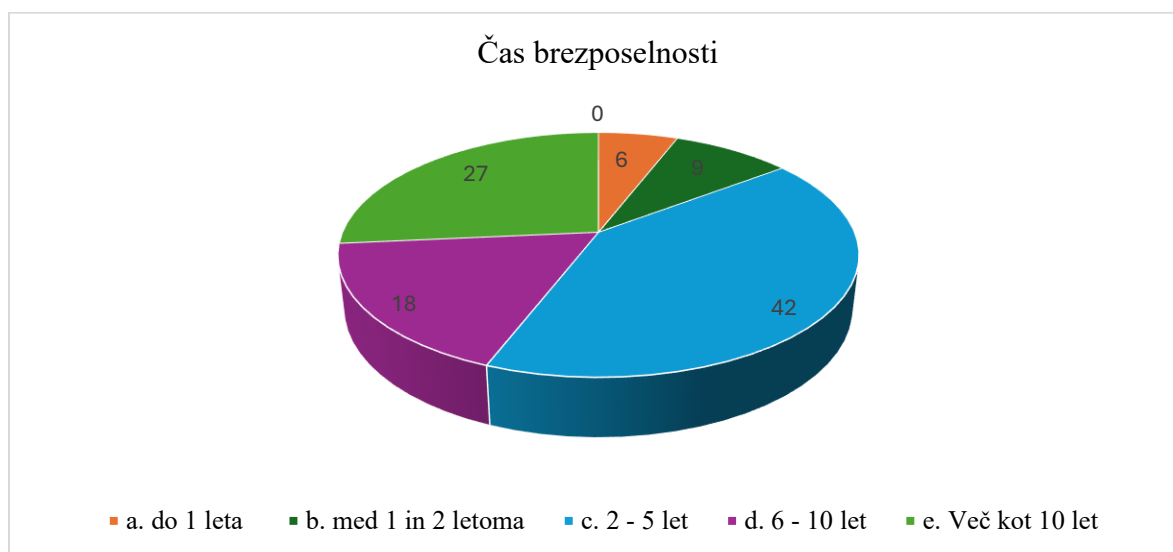


Graf 6.3. Bivanje.



Graf 6.4. Stan.

Večina anketirancev (42) je brezposelna² od 2–5 let, slaba tretjina več kot 10 let, 18 oseb jih je brezposelna od 6-10 let, najmanj udeležencev je brezposelnih do 2 leti (Graf 6.5.).



Graf 6.5. Čas brezposelnosti.

Po podatkih ZRSZ se število in struktura brezposelnih oseb spreminja iz meseca v mesec. V Tabeli 6.2. so navedeni statistični podatki o izobrazbi brezposelnih oseb v prvih sedmih mesecih v letu 2024. Največ brezposelnih oseb ima osnovnošolsko izobrazbo ali manj, sledijo osebe s srednješolsko izobrazbo, nato s poklicno izobrazbo. Najmanj brezposelnih ima visokošolsko in višjo izobrazbo.

Tabela 6.2. Registrirane brezposelne osebe po izobrazbi, januar – julij 2024.

Izobrazba	I	II	III	IV	V	VI	VII
OŠ ali manj	17.732	17.053	15.843	15.051	14.597	14.248	14.312
nižje, srednje poklicno izobraževanje	12.654	12.121	11.346	10.978	10.685	10.446	10.630
srednje tehniško, strokovno, splošno izobraževanje	12.741	12.380	11.782	11.465	11.185	11.035	11.305
visokošolsko izobraževanje prve, druge, tretje stopnje	8.483	8.162	7.906	7.725	7.621	7.640	8.137
Skupaj	51.610	49.716	46.877	45.219	44.088	43.369	44.384

Vir: (Zavod RS za zaposlovanje, 2024-b)

² Vprašalnik je bil razdeljen začasno nezaposljivim osebam, vendar ker se, glede na izkušnje pri delu z njimi, večina ne spomni ali ne ve, kdaj so bili ocenjeni kot začasno nezaposljivi, natančne podatke pa je težko dobiti iz evidenc za takšno število oseb, se v vprašanju in analizi uporablja brezposelnost. Njihov dejanski status je začasno nezaposljiva oseba.

Med prebivalci Goriške regije, starimi od 25 do 64 let, jih ima po statističnih podatkih 13,3 % največ osnovnošolsko izobrazbo, 32,3 % pa višjo ali visokošolsko izobrazbo, kar je malo pod državnim povprečjem (32,7 %). Regija je imela takoj za osrednjeslovensko največ študentov: 37 na 1.000 prebivalcev. Uvrstila pa se je tudi v skupino regij z največ diplomanti: imela jih je 8 na 1.000 prebivalcev (Statistični urad RS, 2024-a).

V okviru naloge sta bila analizirana 102 izpolnjena vprašalnika, kar glede na povprečno število brezposelnih oseb v regiji (46.466) predstavlja 0,2 %. Med njimi jih ima 39 oseb in s tem največ, osnovnošolsko izobrazbo, sledijo osebe z zaključeno poklicno srednjo šolo (30 oseb), 24 oseb ima zaključeno srednjo tehnično šolo oziroma gimnazijo. Po tri osebe nimajo zaključene osnovne šole oziroma so zaključile študij.

V Tabeli 6.3. je razvidna zaključena izobrazba glede na čas brezposelnosti. Med osebami, ki so brezposelne več kot 10 let, jih ima največ (16) dokončano osnovnošolsko izobrazbo. Isto velja tudi za brezposelne od 6-10 let, med katerimi jih je 9 z dokončano osnovno šolo. Med brezposelnimi od 2–5 let ima polovica oziroma 20 oseb zaključeno poklicno srednjo šolo, ostali pa osnovno šolo (11) in 9 tehnično srednjo šolo oziroma gimnazijo. Med uporabniki, ki so izpolnili vprašalnik, so po trije z univerzitetno ali višjo izobrazbo, pri čemer so trije brezposelni manj kot eno leto, trije pa so dolgotrajno brezposelni. Glede na navedene podatke sklepam, da je največ oseb, ki so dalj časa brezposelne (od 6 let naprej), dokončano osnovnošolsko izobrazbo, kar se sklada s podatki ZRSZ (Tabela 3.1.) ter z različnimi avtorji drugih raziskav, ki navajajo nizko izobraženost brezposelnih oseb kot oviro pri zaposlovanju. Med drugim tudi s Kopač (2004), ki je v času svoje raziskave navedla, da so razlogi za neaktivnost med registrirano brezposelnimi osebami: osebni in družinski, dela ni na voljo, nezmožnost za delo, izobraževanje, upokojenost, čakanje na delo, oseba ne želi takoj iskati dela in drugo.

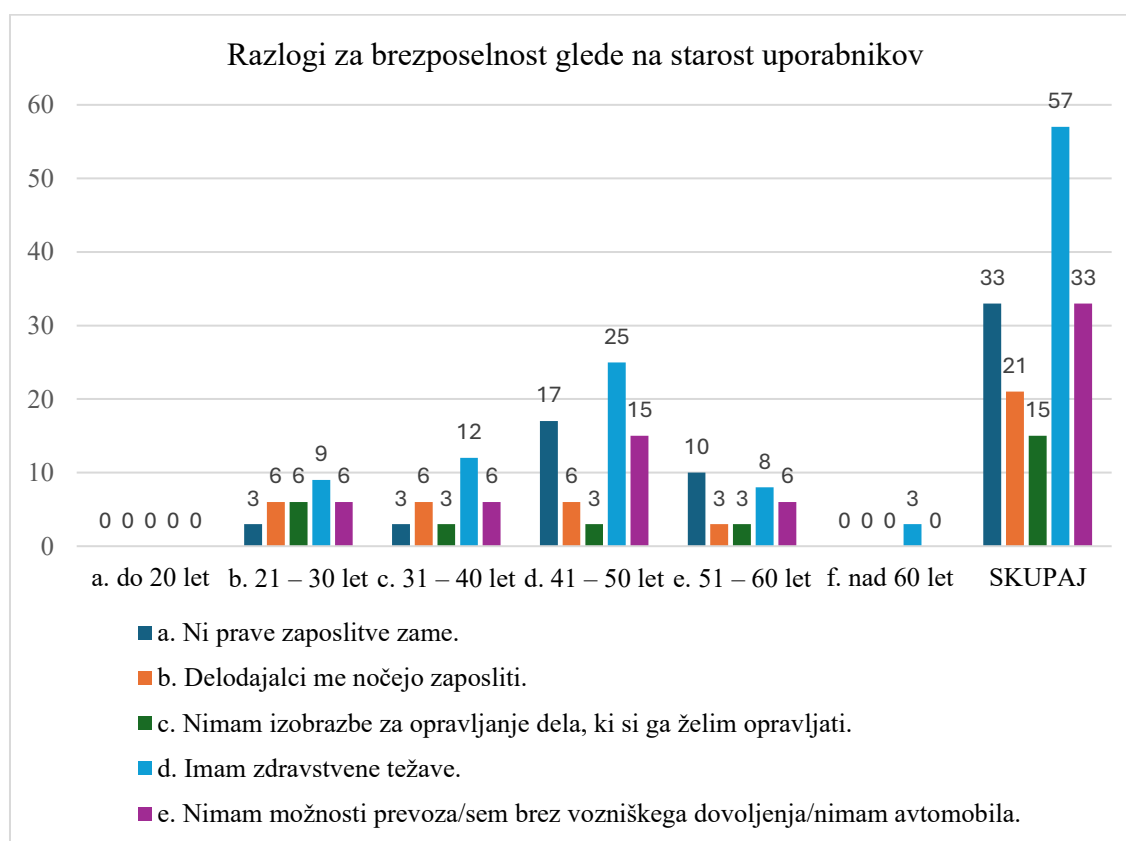
Tabela 6.3. Izobraženost uporabnikov in čas brezposelnosti.

	do 1 leta	med 1 in 2 letoma	2 - 5 let	6 - 10 let	več kot 10 let
a. nekaj razredov osnovne šole.					3
b. osnovna šola.		3	11	9	16
c. poklicna srednja šola.			20	4	6
d. tehnična srednja šola/gimnazija.	3	6	9	3	3
e. študij na višji/visoki šola.					
f. univerzitetni študij.				3	
g. magistrski/doktorski študij.	3				
h. drugo.					

Udeleženci v vseh starostnih skupinah so kot najpogostejši razlog za brezposelnost navedli zdravstvene težave (57), drugi razlogi si sledijo glede na pogostost navedenega razloga: ni prave zaposlitve zame (33), nimam prevoza/sem brez voznškega dovoljenja/nimam avtomobila (33), delodajalci me nočejo zaposliti (21), nimam izobrazbe za opravljanje dela, ki si ga želim opravljati (15), sem prestar za opravljanje dela (6), nimam bivališča (6).

Iz Grafa 6.6. so razvidni navedeni razlogi za brezposelnost in so pridobljeni s primerjanjem s starostjo osebe, ki je odgovarjala na vprašalnik. V vseh starostnih skupinah so bile med najpogostejšimi razlogi zdravstvene težave. Med brezposelnimi, ki so stari med 41–50 let, izstopata še odgovora: ni prave zaposlitve zame ter nimam možnosti prevoza/sem brez voznškega dovoljenja/nimam avtomobila.

Težava glede prevoza je v Goriški regiji, ki je velika in slabše poseljena, poleg tega je večkrat mogoče zaslediti težave glede dostopnosti javnega prevoza, velika ovira. Večina zaposlenih opravlja delo na območju regije, v kateri biva, in le slabih 20 % se vozi na delo v drugo regijo (glej začetek poglavja in (Statistični urad RS, 2024-a)). Pri skoraj vseh starostnih skupinah se pojavi razlog, da jih delodajalci nočejo zaposliti, kar lahko kaže na večji interes začasno nezaposljivih po zaposljivosti kot pa so njihove dejanske zmožnosti opravljanja dela.



Graf 6.6. Razlogi za brezposelnost glede na starost uporabnikov.

Večina med osebami, ki so izpolnili vprašalnik (73 %), je ocenilo, da so bili o svoji situaciji (začasno nezaposljiv) prav dobro oziroma odlično informirani, četrtina (25 %) jih je informiranost ocenila z dobro oziroma slabo oceno.

Iz teh rezultatov lahko sklepamo, da uporabnikom, ki so začasno nezaposljivi, vpliv nad njihovimi odločitvami ni bil odvzet, da imajo dostop do dobrin, ki so namenjene vsem v določeni skupnosti, da imajo možnosti šolanja, zaposlitve, partnerstva in do starševstva, da imajo prostor v družbi in da ne živijo na robu družbe kot nevidni državljani.

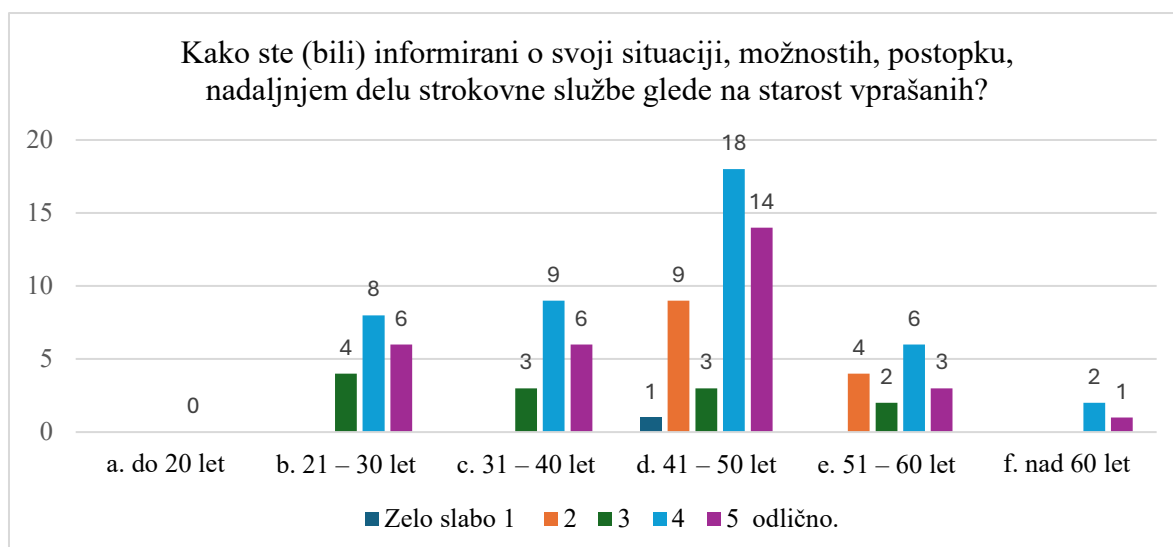
Škerjanc (2006) navaja, da svetovna gibanja za zmanjševanje obsega diskriminacije in zatiranja, opozarjajo na zmanjšanje ali nično upoštevanje individualnih potreb ljudi v zahodni družbi, ki v vsakodnevnem življenju potrebujejo socialne storitve. Zavzemajo se za ukrepe za zagotavljanje državljanom enake možnosti za uveljavljanje v družbi, kamor sodi tudi pravica do ustreznih socialno varstvenih storitev, potrebne za uresničevanje življenjskih ciljev, zagotavljanje kakovostnega življenja ter uveljavljanje državljanskih pravic.

Pri analizi o oceni informiranosti glede na starost uporabnika, se je izkazalo, da je največ uporabnikov, ki menijo, da so o svoji situaciji dobro informirane in so to ocenile z ocenama z zelo dobro in odlično, starih med 41 in 50 let. Hkrati pa je v isti starostni skupini tudi največ udeležencev informiranost ocenila s slabo oceno. Tako oceno je delo še kar nekaj udeležencev v starosti med 51–60 let. Iz tega lahko ocenjujemo, da se upravičenci počasi približujejo ali pa so že stari toliko, da razmišljajo o upokojevanju in/ali preživetju v starosti, ko se v družbi štejejo za stare osebe (65 let).

Brezposelni, stari med 21 in 30 let in 31–40 let, so informiranost večinoma ocenili z zelo dobro in odlično oceno (Graf 6.7.). Na podlagi teh podatkov lahko ocenimo, da so uporabniki na CSD dobro obveščeni o svoji situaciji, o nadaljnjih aktivnostih in možnostih.

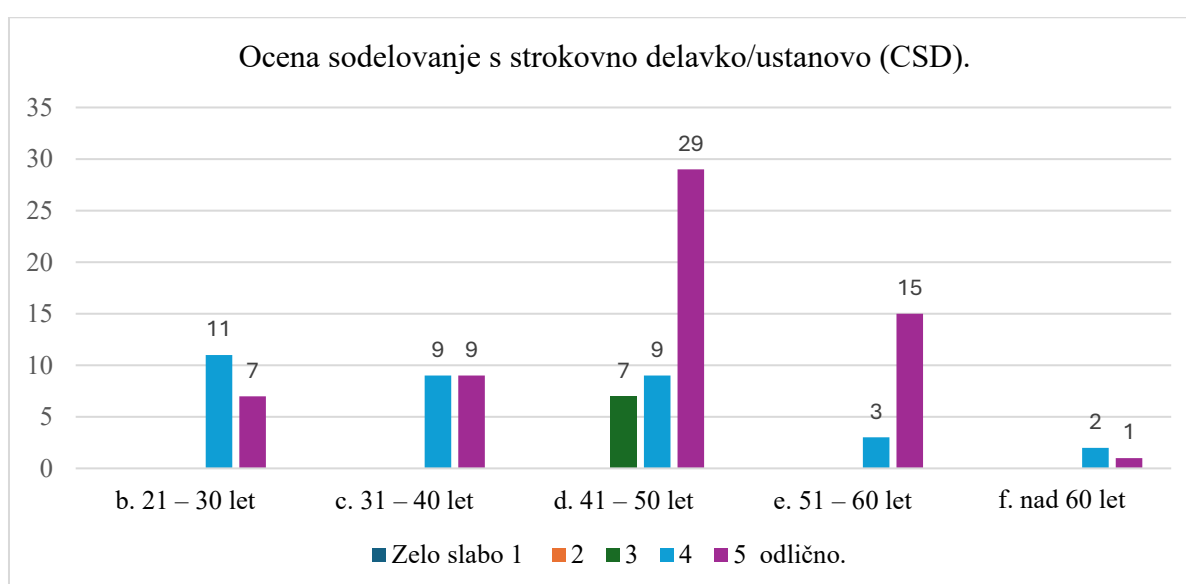
Skoraj vsi (N = 95) so sodelovanje s strokovno delavko oziroma ustanovo (CSD) ocenili s prav dobro oziroma odlično oceno.

S prav dobro in odlično oceno so sodelovanje ocenili uporabniki, ki so stari med 41-50 ter nad 60 let starosti. Z dobro oceno so sodelovanje ocenili v manjšem odstotku še stari med 41–50 let. Z zelo slabo in slabo sodelovanja ni ocenil nihče (Graf 6.8.).



Graf 6.7. Kako ste (bili) informirani o svoji situaciji, možnostih, postopku, nadaljnjem delu strokovne službe glede na starost vprašanih?

Glede na ocene sodelovanja uporabnikov s strokovno delavko na CSD se potrjuje, kar navaja Flaker (Oris metod socialnega dela (Uvod v katalog nalog centrov za socialno delo), 2003), da je potrebno stik z uporabniki vzpostaviti spoštljivo in prijazno, s situacijo pa se seznaniti na način, kot jo vidi uporabnik in kot socialna delavka. Pri tem je potrebno biti jasen glede postopkov ter omeniti tudi morebitne druge izhode. Po prvem stiku sledi vzpostavljanje in razvijanje delovnega odnosa, pri katerem se išče skupne točke, raziskovanje življenjskega sveta, iskati vrline, hkrati pa mora biti odnos delaven in s tem usmerjen v nalogo. Uporabnika je potrebno spoštovati in razumeti.

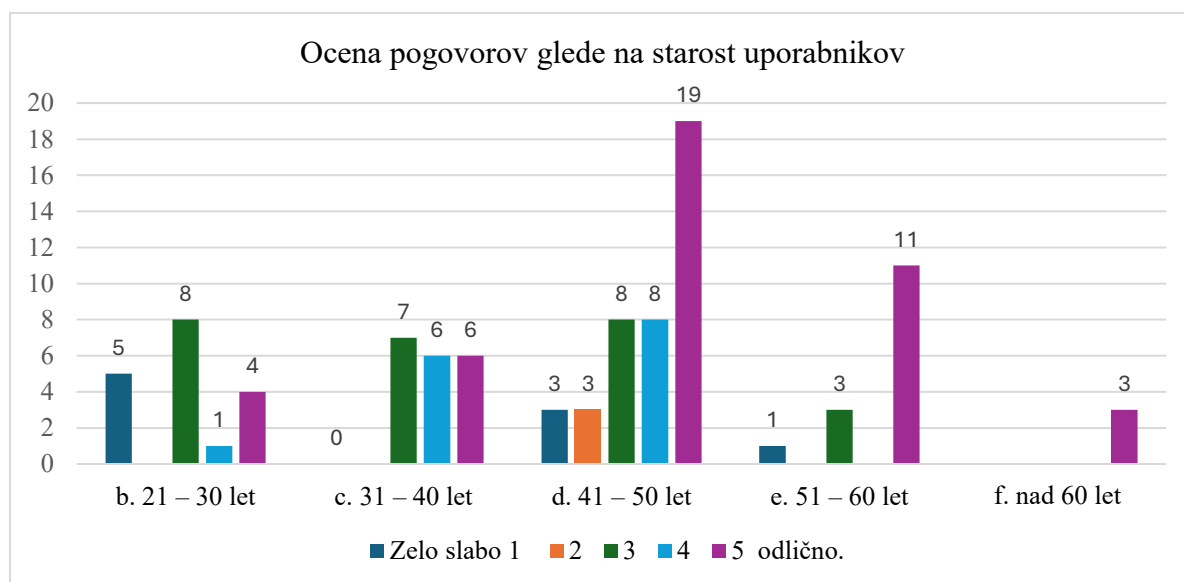


Graf 6.8. Ocena sodelovanje s strokovno delavko/ustanovo (CSD).

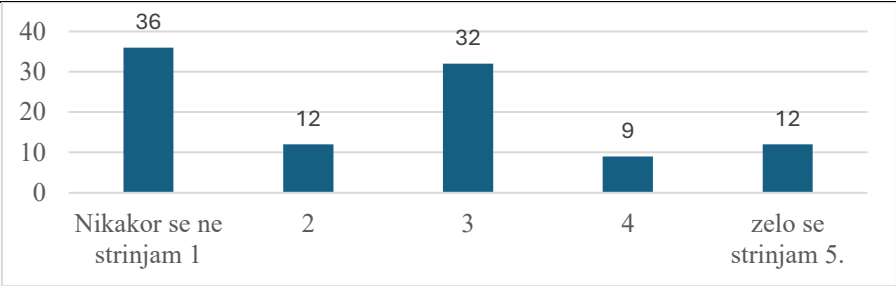
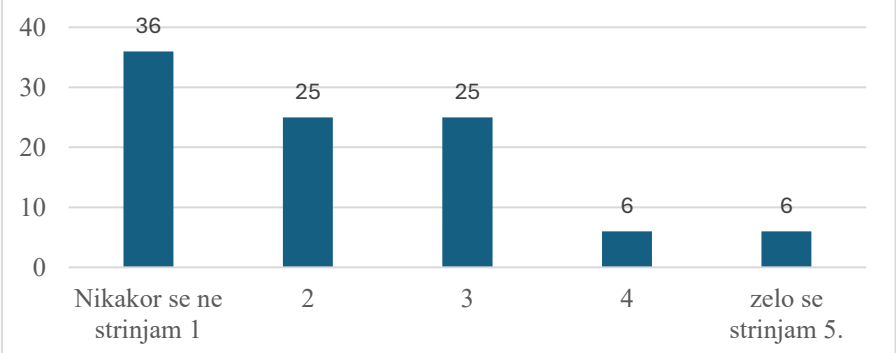
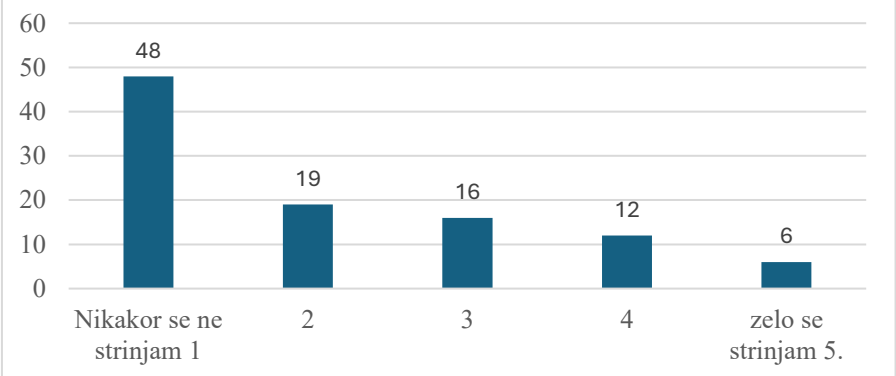
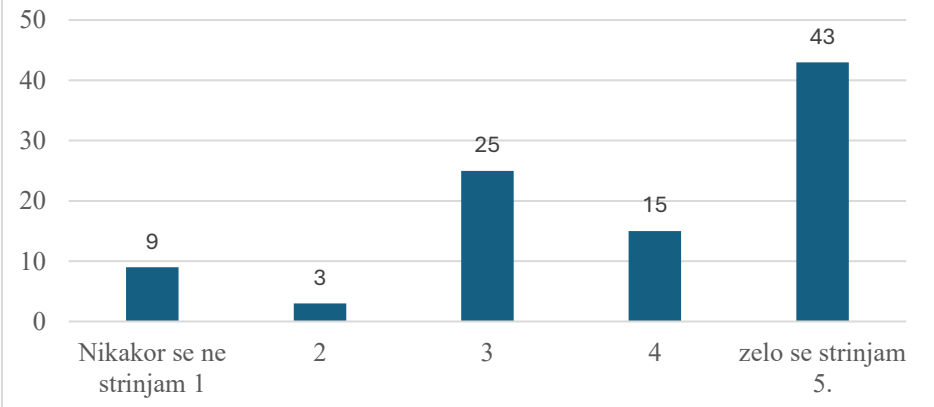
Večina uporabnikov hodi na pogovore, ker se radi pogovarjajo s strokovno delavko, večini pogovori niso predolgi, prav tako na pogovore ne hodijo, ker morajo, temveč ker se s strokovno delavko radi pogovarjajo, ker pridobijo dodatne informacije, ki jih potrebujejo, in ker jim pogovori polepšajo dan. Večino uporabnikov pogovori zanimajo, s strokovno delavko se lahko pogovarjajo, strokovna delavka po njihovem mnenju ve, kako voditi pogovor. Podrobni rezultati analize so prikazani v Grafu 6.9 in Grafu 6.10.

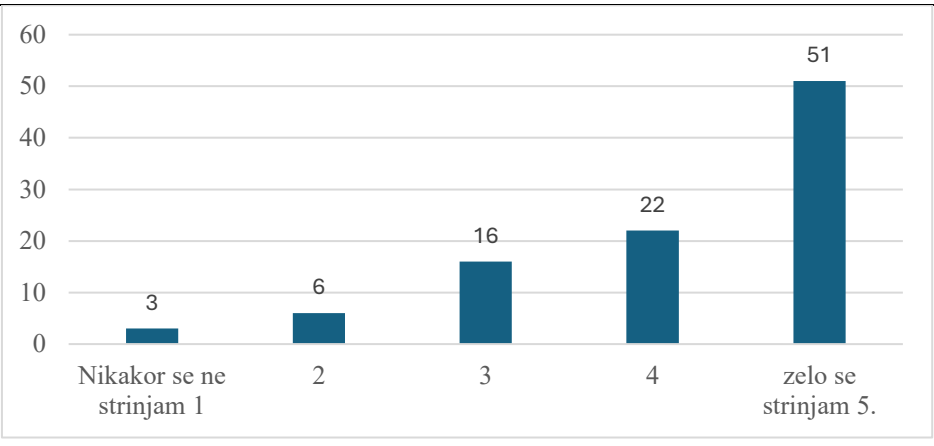
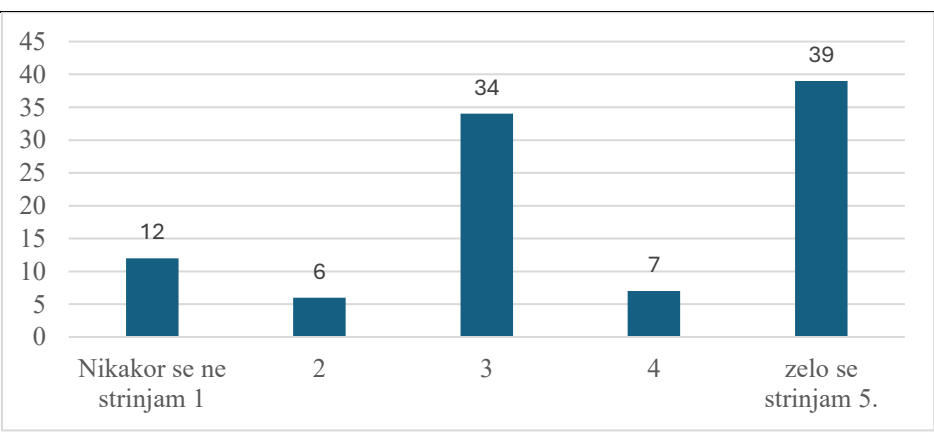
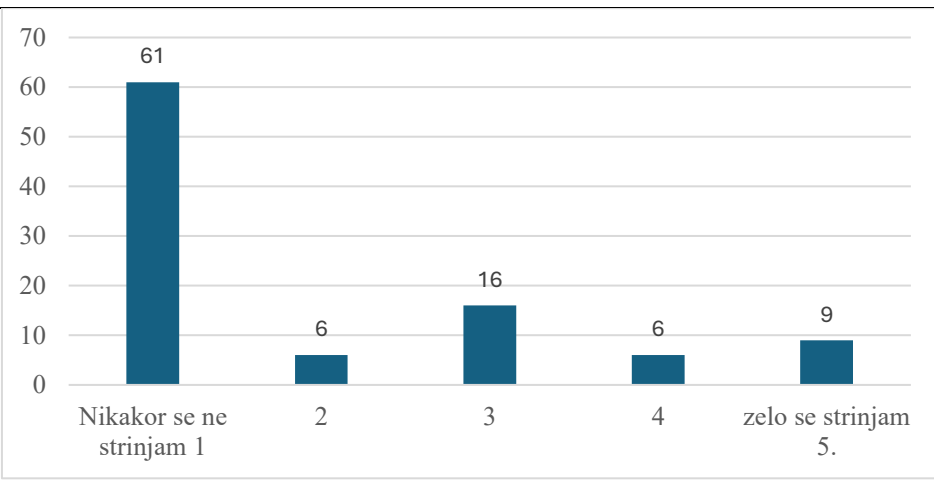
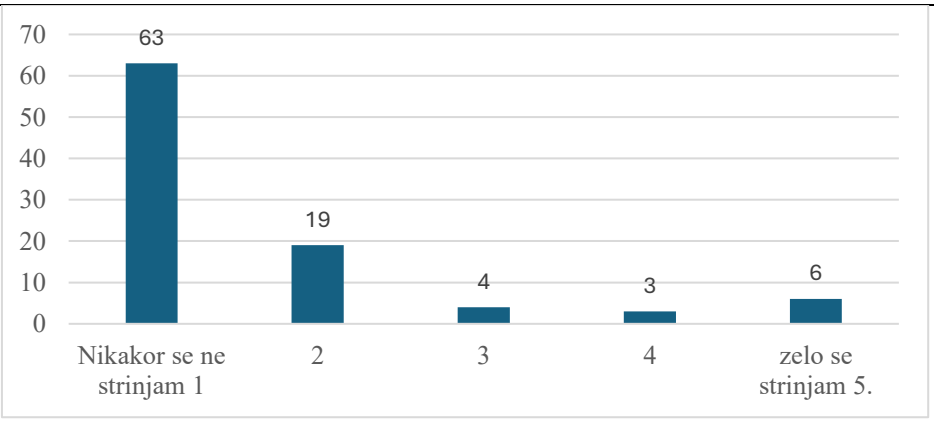
Pri dodatni analizi ocenitve pogovorov glede na starost uporabnikov, se je izkazalo, da so z odlično oceno uporabniki, stari od 41 let dalje, ocenili, da se radi pogovarjajo s strokovno delavko. Z oceno zelo slabo so pogovore ocenili brezposelni v starosti od 21–30 let. Z dobro oceno so pogovore ocenili mlajši uporabniki. Razlog je lahko v tem, da imajo mlajši uporabniki izdelane načrte, kako bi si urejali situacijo in ne želijo ali ne zmorejo prihajati na pogovore tako pogosto, kot se dogovorimo.

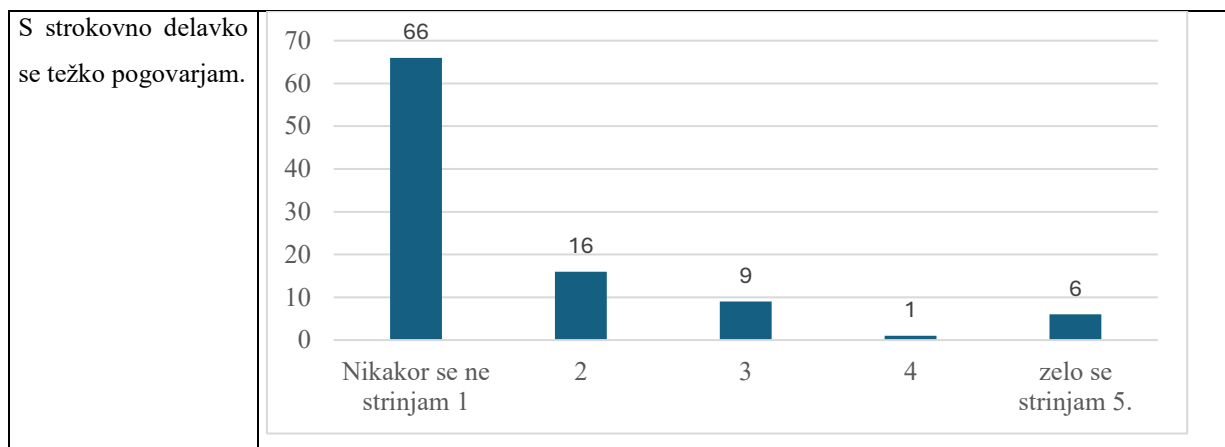
Flaker (2001) navaja pogovor kot najpomembnejšo spretnost socialnega dela, intervju pa ima »prestizžno« mesto med orodji socialnega dela v neposrednem stiku z uporabniki. Vendar socialni delavci delajo še marsikaj drugega, med drugim delajo zabeležke, pišejo poročila, posredujejo informacije, intervenirajo v okolje. Intervju je nujen pogoj pri spoznavanju uporabnika in njegove življenjske situacije, pri posvetovanju, dogovarjanju.



Graf 6.9. Ocena pogovorov glede na starost uporabnikov.

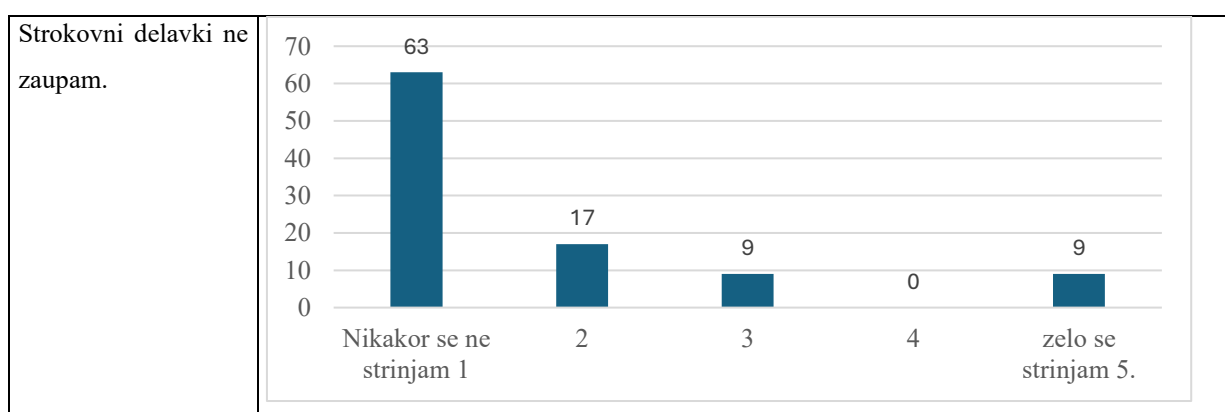
Trditev	Ocena trditev o pogovorih.												
Pogovori so prepogosti.	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Ocena</th> <th>Število</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nikakor se ne strinjam 1</td> <td>36</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>12</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>32</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>9</td> </tr> <tr> <td>zelo se strinjam 5.</td> <td>12</td> </tr> </tbody> </table>	Ocena	Število	Nikakor se ne strinjam 1	36	2	12	3	32	4	9	zelo se strinjam 5.	12
Ocena	Število												
Nikakor se ne strinjam 1	36												
2	12												
3	32												
4	9												
zelo se strinjam 5.	12												
Pogovori so predolgi.	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Ocena</th> <th>Število</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nikakor se ne strinjam 1</td> <td>36</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>zelo se strinjam 5.</td> <td>6</td> </tr> </tbody> </table>	Ocena	Število	Nikakor se ne strinjam 1	36	2	25	3	25	4	6	zelo se strinjam 5.	6
Ocena	Število												
Nikakor se ne strinjam 1	36												
2	25												
3	25												
4	6												
zelo se strinjam 5.	6												
Na pogovore hodim, ker moram.	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Ocena</th> <th>Število</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nikakor se ne strinjam 1</td> <td>48</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>19</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>16</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>12</td> </tr> <tr> <td>zelo se strinjam 5.</td> <td>6</td> </tr> </tbody> </table>	Ocena	Število	Nikakor se ne strinjam 1	48	2	19	3	16	4	12	zelo se strinjam 5.	6
Ocena	Število												
Nikakor se ne strinjam 1	48												
2	19												
3	16												
4	12												
zelo se strinjam 5.	6												
Na pogovore hodim, ker se rad pogovarjam s strokovno delavko.	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Ocena</th> <th>Število</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nikakor se ne strinjam 1</td> <td>9</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>zelo se strinjam 5.</td> <td>43</td> </tr> </tbody> </table>	Ocena	Število	Nikakor se ne strinjam 1	9	2	3	3	25	4	15	zelo se strinjam 5.	43
Ocena	Število												
Nikakor se ne strinjam 1	9												
2	3												
3	25												
4	15												
zelo se strinjam 5.	43												

Na pogovore hodim, ker pridobim dodatne informacije, ki jih potrebujem.	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Strinjam se</th> <th>Število</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nikakor se ne strinjam 1</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>16</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>22</td> </tr> <tr> <td>zelo se strinjam 5.</td> <td>51</td> </tr> </tbody> </table>	Strinjam se	Število	Nikakor se ne strinjam 1	3	2	6	3	16	4	22	zelo se strinjam 5.	51
Strinjam se	Število												
Nikakor se ne strinjam 1	3												
2	6												
3	16												
4	22												
zelo se strinjam 5.	51												
Na pogovore hodim, ker mi polepšajo dan.	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Strinjam se</th> <th>Število</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nikakor se ne strinjam 1</td> <td>12</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>34</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>7</td> </tr> <tr> <td>zelo se strinjam 5.</td> <td>39</td> </tr> </tbody> </table>	Strinjam se	Število	Nikakor se ne strinjam 1	12	2	6	3	34	4	7	zelo se strinjam 5.	39
Strinjam se	Število												
Nikakor se ne strinjam 1	12												
2	6												
3	34												
4	7												
zelo se strinjam 5.	39												
Vsebina pogovora me ne zanima.	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Strinjam se</th> <th>Število</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nikakor se ne strinjam 1</td> <td>61</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>16</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>zelo se strinjam 5.</td> <td>9</td> </tr> </tbody> </table>	Strinjam se	Število	Nikakor se ne strinjam 1	61	2	6	3	16	4	6	zelo se strinjam 5.	9
Strinjam se	Število												
Nikakor se ne strinjam 1	61												
2	6												
3	16												
4	6												
zelo se strinjam 5.	9												
Strokovna delavka ne ve, kako voditi pogovor.	 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Strinjam se</th> <th>Število</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nikakor se ne strinjam 1</td> <td>63</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>19</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>zelo se strinjam 5.</td> <td>6</td> </tr> </tbody> </table>	Strinjam se	Število	Nikakor se ne strinjam 1	63	2	19	3	4	4	3	zelo se strinjam 5.	6
Strinjam se	Število												
Nikakor se ne strinjam 1	63												
2	19												
3	4												
4	3												
zelo se strinjam 5.	6												



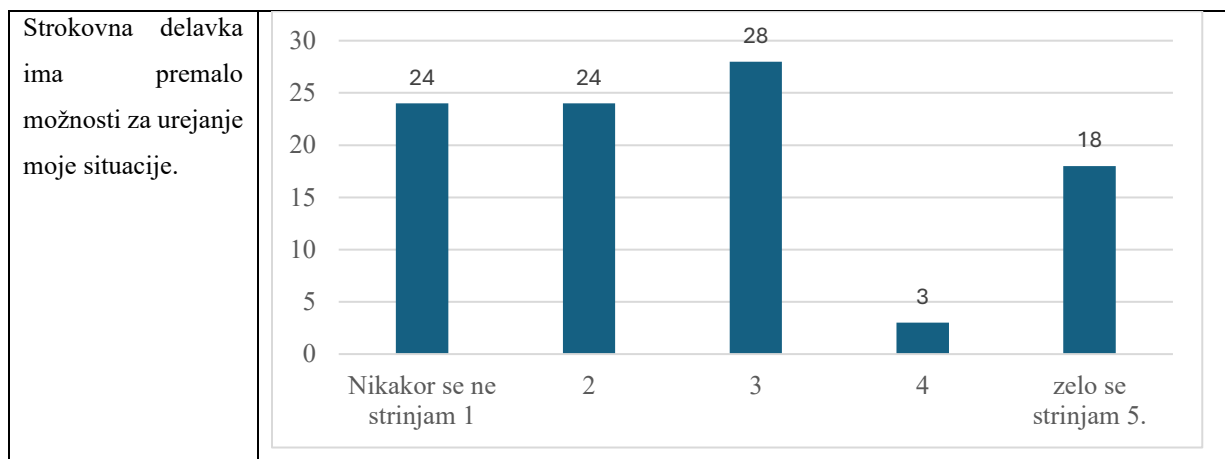
Graf 6.10. Ocena trditev o pogovorih.

Poseben in pomemben je tudi podatek, da več kot 60 % uporabnikov zaupa strokovni delavki (Graf 6.11.), kar še posebej poudari pomen vzpostavitve in delovanja v okviru dobrega delovnega odnosa med uporabnikom in strokovnim delavcem (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, & Škerjanc, 2007).



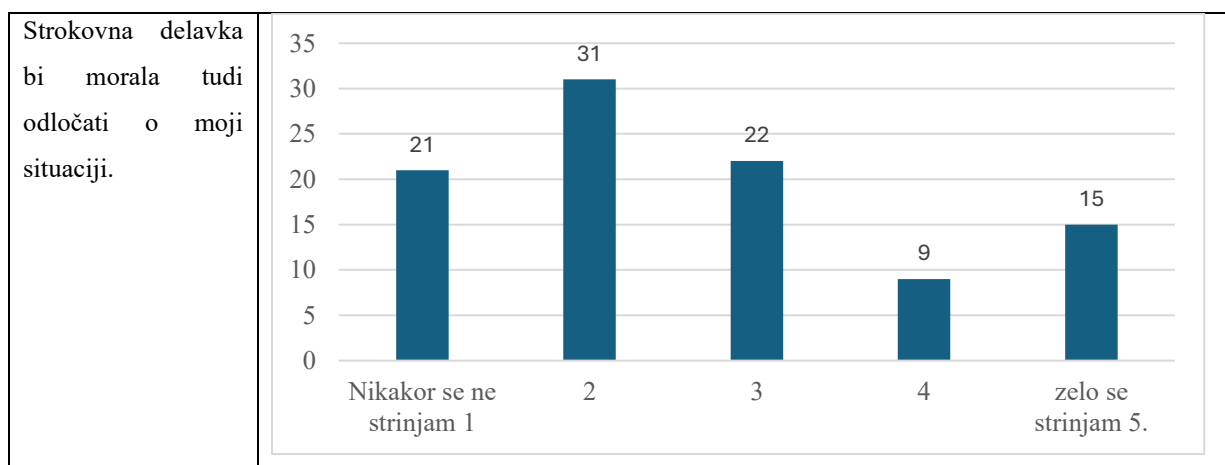
Graf 6.11. Ocena zaupanja strokovni delavki.

Uporabniki ocenjujejo, da ima strokovna delavka večinoma dovolj možnosti za urejanje njihove situacije (Graf 6.12.). Velikokrat so pričakovanja uporabnikov višja od dejanskih njihovih zmožnosti in možnosti zaposlovanja. Pogosto so uporabniki tudi zmedeni, saj se posamezne pravice urejajo na posameznih uradih, v različnih stavbah in lokacijah, kar jih dodatno zmede in ne zmorejo slediti vsem navodilom in prejetim podatkom.



Graf 6.12. Možnost urejanja uporabnikove situacije s strani strokovne delavke.

Večina uporabnikov se ne strinja, da bi morala strokovna delavka tudi odločati o njihovi situaciji (Graf 6.13.), kar pa je lahko povezano tudi z delovnim odnosom med uporabnikom in strokovno delavko, o sodelovanju, pogovoru, pridobivanju drugih informacij, pomembnih za uporabnika samega.



Graf 6.13. Možnost strokovne delavke o odločanju uporabnikove situacije.

Za spremembo situacije uporabnikov le-ti menijo, da bi lažje dosegli cilj, če bi strokovna delavka izvajala delo v skupini z drugimi uporabniki, predstavitev vsebin v obliki predavanj in predstavitev, v drugačni obliki dela, kot so individualno/skupinsko svetovanje druge osebe ter delo na terenu.

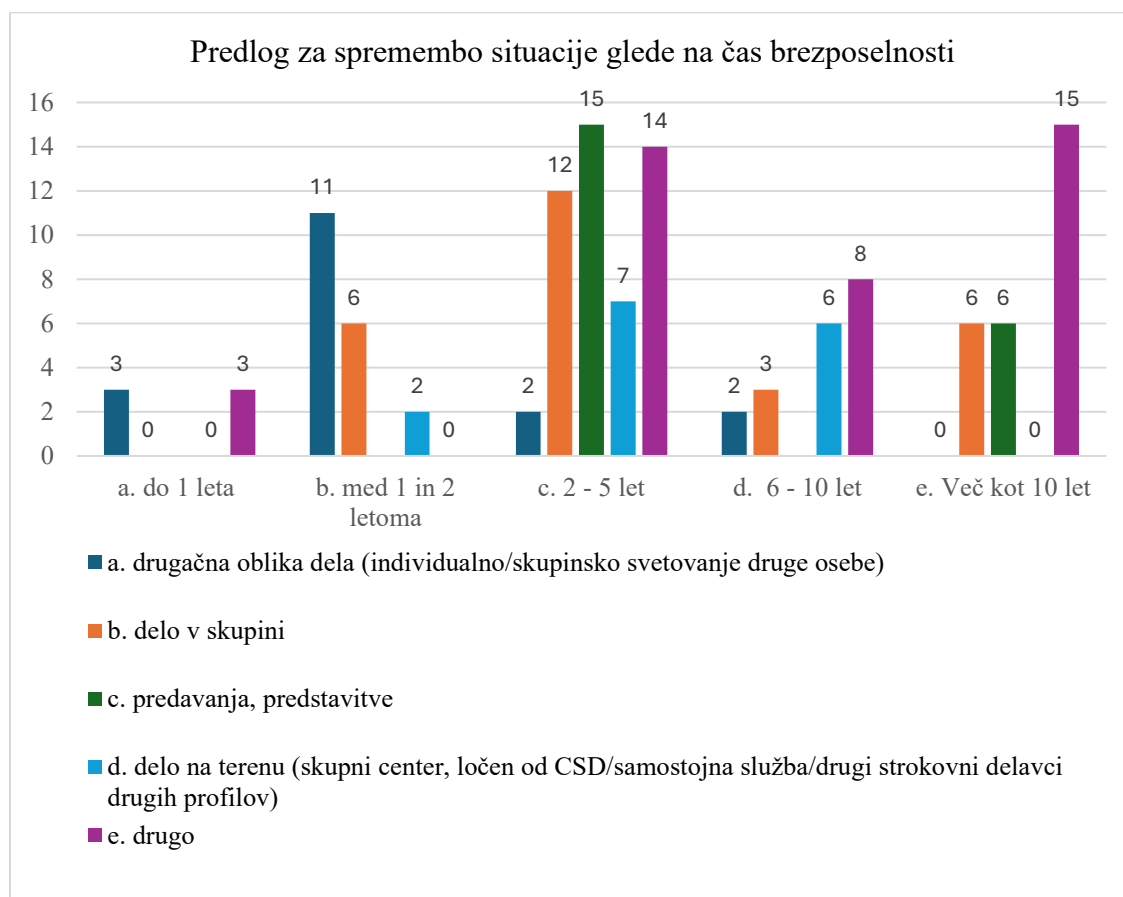
Največ ljudi je izbralo odgovor drugo, kjer so navedli, da na svojo situacijo vpliva vsak posameznik zase.

Pri podrobnejšem pregledu potreb uporabnikov glede na čas brezposelnosti, kar je predstavljeno v Grafu 6.14., si uporabniki, ki so brezposelni med 2–5 let, želijo več različnih aktivnosti, ki bi lahko vplivale na doseg ciljev. Med aktivnostmi prevladujejo predavanja in predstavitve, delo v skupini in individualno/skupinsko svetovanje druge osebe ter delo na terenu.

Uporabniki, ki so brezposelni med 1 in 2 letom, so menili, da bi za spremembo najbolj potrebovali drugačno obliko dela, kot je individualno in/ali skupinsko svetovanje druge osebe ter delo v skupini.

Uporabniki, brezposelni od 6 let in več, so najpogosteje izbrali odgovore drugo, kar lahko kaže tudi na to, da so poskusili že več različnih oblik dela in ne vidijo pomena le v tem, temveč v samemu sebi.

Podatek, ki izstopa, je, da so uporabniki, ki so brezposelni od 2-5 let, pa tudi od 6–10 let in med 1 in 2 letom, izbrali delo na terenu kot ena od možnosti za lažje doseganje cilja.



Graf 6.14. Predlog za spremembo situacije glede na čas brezposelnosti.

Uporabniki so mnenja, da bi za urejanje svoje situacije potrebovali največ informacij o možnostih zaposlovanja ter o uveljavljanju drugih pravic, kot so občinske denarne pomoči, pomoči v obliki paketov s hrano. Sledi opravljen pregled/mnenje pri zdravniku ali specialistu, informacije o prostih delovnih mestih, o izpolnjevanju vlog za uveljavljanje pravic o denarni socialni pomoči, o uveljavljanju pravic, vezanih na oceno invalidnosti/upokojevanja, o odpisu dolgov/osebni tečaj.

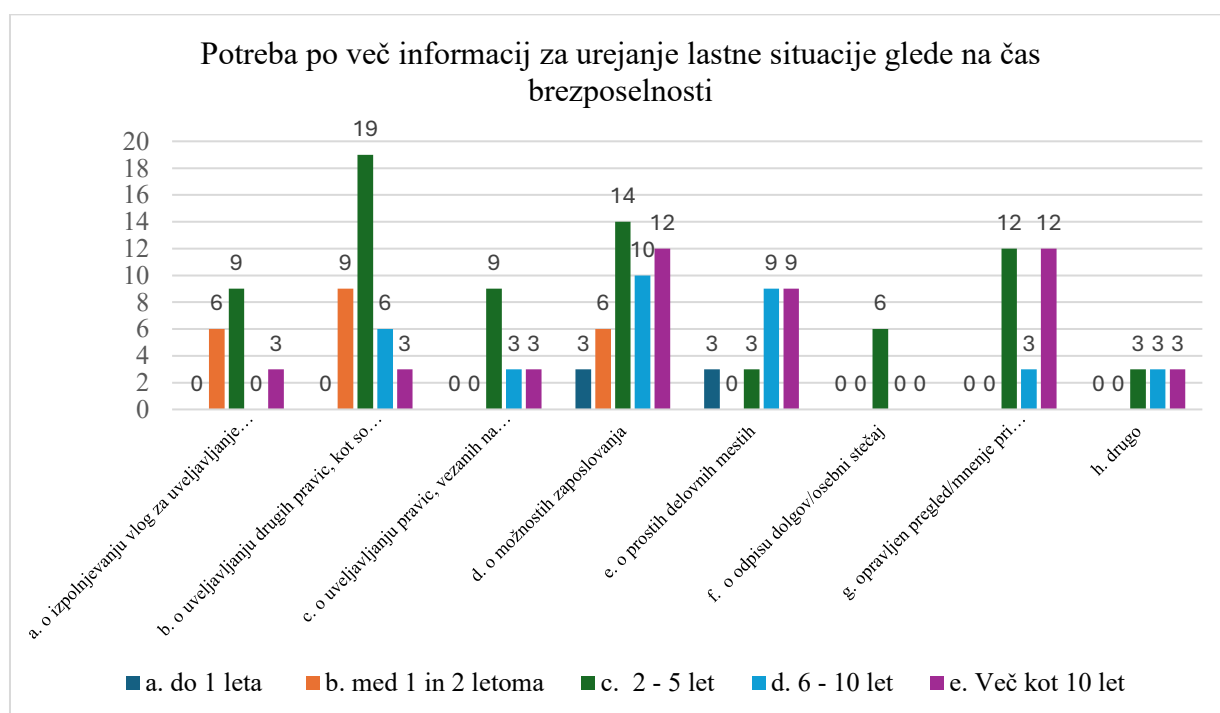
Pri analizi odgovorov o potrebah po dodatnih informacijah v povezavi s časom brezposelnosti, si uporabniki, ne glede na trajanje brezposelnosti, želijo več informacij o možnostih zaposlovanja (Graf 6.15.).

Uporabniki, ki so brezposelni med 1–2 letoma, bi najbolj potrebovali informacije o uveljavljanju drugih pravic, o izpolnjevanju vlog za uveljavljanje pravic in o možnostih zaposlovanja.

Uporabniki, brezposelni 2–5 let, menijo, da za urejanje svoje situacije, potrebujejo vse naštete informacije o različnih možnostih. Še največ uporabnikov bi potrebovala informacije o uveljavljanju drugih pravic (občinske pomoči, paketi s hrano).

Uporabniki, brezposelni med 6–10 let, najbolj potrebujejo informacije o zaposlovanju in o prostih delovnih mestih, manj pa o drugih podanih možnostih.

Uporabniki, brezposelni več kot 10 let, pa bi najbolj potrebovali informacije o možnostih zaposlovanja in opravljanja zdravniškega pregleda/mnenja pri zdravniku.



Graf 6.15. Potreba po več informacij za urejanje lastne situacije glede na čas brezposelnosti.

Ne glede na trajanje brezposelnosti, uporabniki (N = 57) vidijo svojo rešitev v vrnitvi na trg dela. Manjši del uporabnikov vidi rešitve v oceni nezmožnosti za delo (N = 15) in invalidski upokojitvi (N = 9).

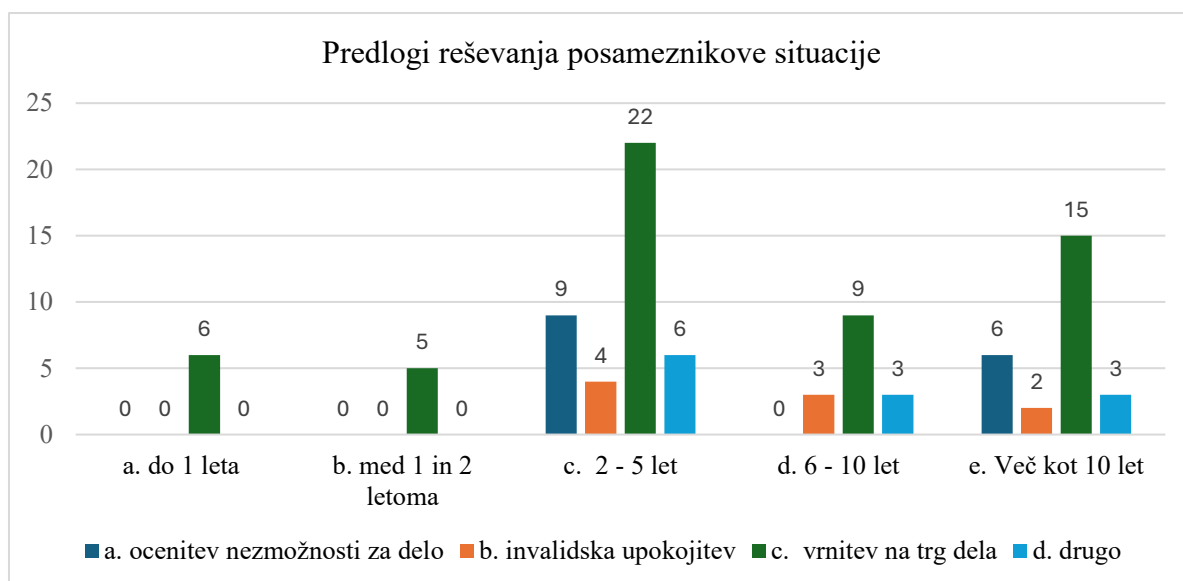
Analiza uporabnikovih predlogov urejanja svoje situacije glede na čas brezposelnosti, je pokazala, da so ocenitev nezmožnosti za delo označili uporabniki, ki so brezposelni med 2–5 let ter tisti, ki so brezposelni več kot 10 let. Invalidska upokožitev bi bila možna tudi za osebe, brezposelne od dveh let naprej oziroma stare od 40 let dalje (Graf 6.16).

Pri vključevanju na trg dela ima pomembno vlogo tudi posredovanje zaposlitve ter zastopanje brezposelnih oseb pri delodajalcih, saj na tak način brezposelne osebe in iskalci zaposlitve lažje premagujejo ovire na poti do zaposlitve (MDDSZ, 2020).

Spodbujanje zaposlovanja in ustvarjanje dostojnih delovnih mest sta bistvenega pomena za razvoj gospodarstva, na katerega še posebej vplivajo podnebne in demografske spremembe in tehnološki razvoj. Na napredek pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja ter celovite politike zaposlovanja je bistvenega pomena doseganje cilja polne, produktivne in svobodno izbrane zaposlitve, boj proti revščini in neenakostim ter zagotavljanje vključujoče strukturne preobrazbe. Ključno za zagotavljanje socialnega, gospodarskega in okoljskega prehoda je spodbujanje makroekonomske in sektorske politike ter politike trga dela za spodbujanje zaposlovanja.

Predpogoj za povečanje produktivne zaposlenosti je gospodarska rast in strukturna preobrazba, kar pa ne pomeni tudi več in boljših delovnih mest, zlasti za revne, ranljive in tiste, ki jim grozi, da bodo zapostavljeni.

Mednarodna organizacija dela (ILO) si prizadeva izboljšati konkurenčnost podjetij glede na ključno vlogo pri ustvarjanju delovnih mest, trajnostni razvoj in ustvarjanje bogastva. Hkrati zagovarja in spodbuja nove okvirje politike zaposlovanja, ki upošteva vidik spola, ki spodbuja ustvarjanja kakovostnih delovnih mest, ki razvija znanja in spretnosti za potrebe trga dela ter aktivira trg dela, ki vključuje najbolj ranljive skupine (The International Labour Organization (ILO), 2024).



Graf 6.16. Predlogi reševanja posameznikove situacije.

Da bi se uporabniki vrnili na trg dela, bi potrebovali ureditev različnih zadev. Najpogostejši razlog in ocena, kar bi potrebovali, je voziški izpit. Ker je Goriška regija razvejana, s slabše razvitim javnim prevozom (javni prevoz je dobro razvit le na območju Nove Gorice in Šempetra pri Gorici), je razumljivo, da posameznik potrebuje ali lastni prevoz ali pa soseda/znanca, s katerim lahko pride do določenih krajev, po opravkih in obveznostih.

Druge stvari, ki bi jih uporabniki potrebovali za vrnitev na trg dela, si sledijo po pogostosti izbranih odgovorov: opravljen zdravniški pregled, nova/druga znanja, posvet pri drugih strokovnih delavcih (psiholog, psihiater)/zdravniku, dokončanje šolanja (OŠ, srednja šola, študij), prekvalifikacija, odpis dolga/osebni stečaj.

Pri podrobni analizi se je pokazalo, da bi vsi uporabniki, ne glede na čas brezposelnost, za vrnitev na trg dela potrebovali opravljen zdravniški pregled in voziški izpit.

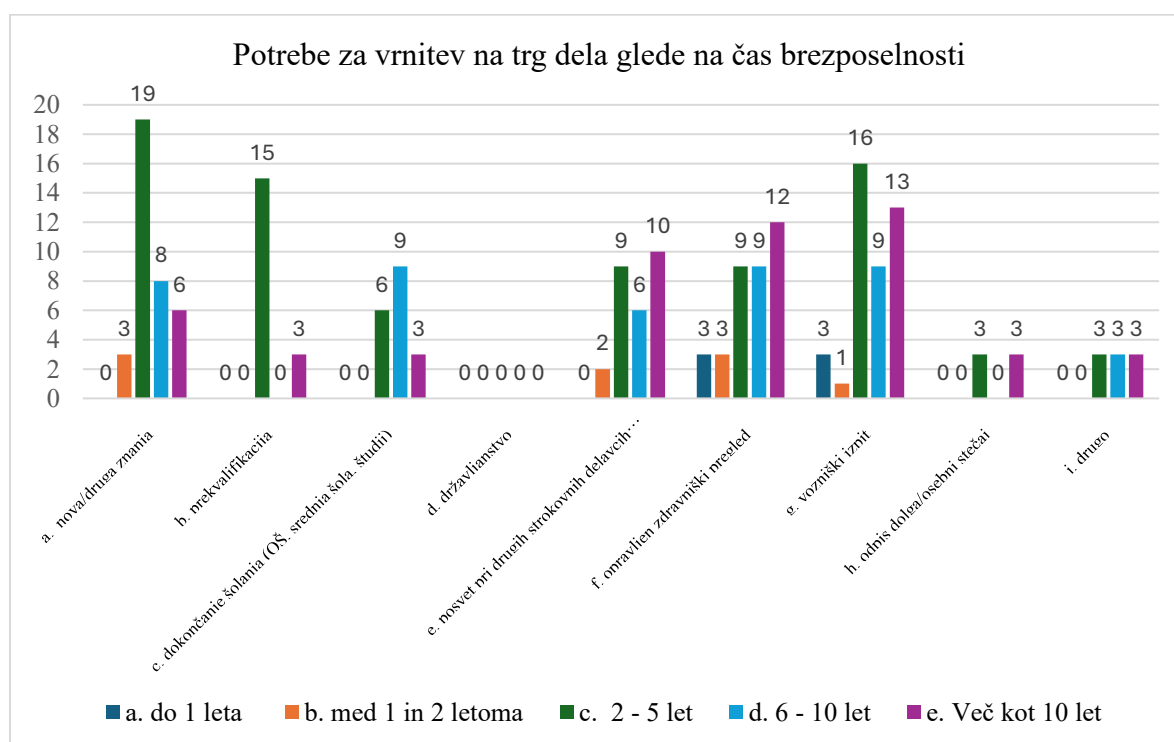
Brezposelni do 1 leta bi najbolj potrebovali voziški izpit. Brezposelni med 1 in 2 letom najbolj potrebujejo opravljen zdravniški pregled, nova/druga znanja ter posvet pri drugih strokovnih delavcih in voziški izpit.

Tisti, ki so brezposelni od 2 do 5 let, bi najbolj potrebovali nova/druga znanja, sledi voziški izpit, prekvalifikacije, zdravniški pregled, posvet pri drugih strokovnih delavcih ter dokončanje šolanja.

Brezposelni od 6 do 10 let bi najbolj potrebovali dokončanje šolanja, opravljen zdravniški pregled, voziški izpit, nova/druga znanja ter posvet pri drugih strokovnih delavcih.

Več kot 10 let brezposelni bi najbolj potrebovali voziški izpit, opravljen zdravniški pregled, posvet pri drugih strokovnih delavcih, nova/druga znanja, prekvalifikacija, dokončanje šolanja in odpis dolga (Graf 6.17.).

Samaluk (2023) meni, da se za povečanje zaposljivosti brezposelnih oseb in iskalcev zaposlitve le-te uči mehkih veščin prilagajanja potrebam delodajalcev in prožnega trga dela. Zaradi tega je mogoče opaziti porast posredniških portalov, agencij, razvoj kariernih centrov na univerzah, razvoj kariernega svetovanja za različne skupine brezposelnih in iskalcev zaposlitve na ZRSZ. Primernejše bi bilo, če bi brezposelne osebe in iskalce zaposlitve učili krepitev lastnih moči, s čimer bi se lažje soočali s strukturnimi izzivi na trgu dela in jih tudi razumeli. V različnih situacijah, vezanih na delovno-življenjske prehode, so posamezniki soočeni z nepredvidljivimi spremembami, hkrati pa se morajo soočiti in učiti za predvidevanja, obvladovanja in reorganizacijo sprememb lastnih vidikov življenja, kar se imenuje tranzicijsko učenje. To je učenje posameznika za prilagajanje, rast, razlikovanje ali upor. Pri tranzicijskem učenju za vstop na trg dela je poudarek predvsem na prilagodljivosti, kjer iskalci zaposlitve zlahka ponotranjijo obstoječe norme, ob neuspehih pa krivijo sebe za nastali položaj.



Graf 6.17. Potrebe za vrnitev na trg dela glede na čas brezposelnosti.

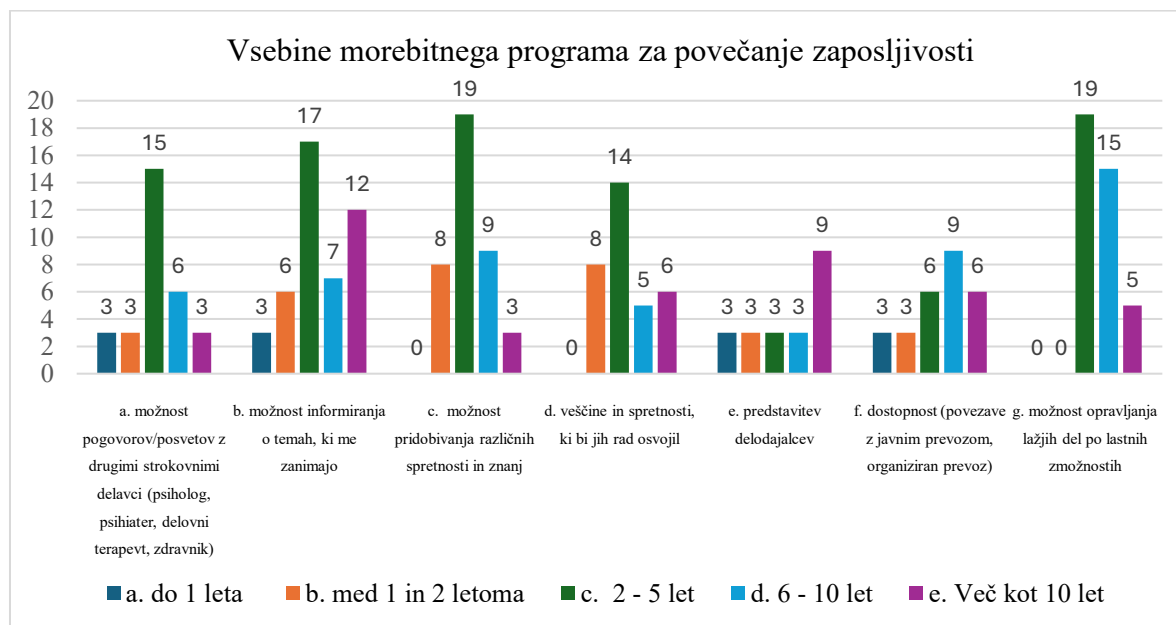
V primeru, da bi se izvajal program za povečanje zaposljivosti, bi po mnenju uporabnikov moral zajemati/vključevati različne zadeve. Najpogosteje so označili možnost informiranja o temah, ki udeležence zanimajo. Sledijo možnosti opravljanja lažjih del po lastnih zmožnostih in možnost pridobivanja različnih spretnosti in znanj, možnost osvojitve veščin in spretnosti uporabnika, možnost pogovorov/posvetovanj z drugimi strokovnimi delavci (psiholog, psihiater, delovni terapevt, zdravnik). Izvajanje programov bi moralo biti dostopno z javnim prevozom oziroma bi prevoz moral biti organiziran. Najmanj uporabnikov bi zanimalo predstavitev delodajalcev.

Pri pregledu aktivnosti glede na čas brezposelnosti, se je izkazalo, da uporabniki, ki so brezposelni med 1 in 2 leta, menijo, da bi program moral vsebovati možnost pridobivanja različnih spretnosti in znanj ter veščine in spretnosti, ki bi jih radi osvojili.

Brezposelni med 2 in 5 let menijo, da bi program moral vsebovati možnost pridobivanja različnih spretnosti in znanj ter možnost opravljanja lažjih del po lastnih zmožnostih, sledijo možnost pogovorov/posvetov z drugimi strokovnimi delavci (psiholog, psihiater, delovni terapevt, zdravnik) in veščine in spretnosti, ki bi jih rad osvojil.

Brezposelni med 6 in 10 let menijo, da bi program moral vsebovati možnost opravljanja lažjih del po lastnih zmožnostih, nato možnost pridobivanja različnih spretnosti in znanj ter dostopnost (povezave z javnim prevozom, organiziran prevoz).

Brezposelni nad 10 let ocenjujejo, da naj bi program nudil možnost informiranja o prostih delovnih mestih ter predstavitev delodajalcev, sledi omogočanje pridobivanje veščin in spretnosti ter dostopnost z javnim ali organiziranim prevozom (Graf 6.18.).



Graf 6.18. Vsebine morebitnega programa za povečanje zaposljivosti.

Na podlagi analize prejetih odgovorov lahko podamo naslednje odgovore na zastavljena vprašanja.

1. Ali so osebe, ki so bile ocenjene kot začasno nezaposljive, zadovoljni s statusom začasne nezaposljivosti (dolgotrajne brezposelnosti), bi težko podala pozitiven odgovor, saj si 57 uporabnikov od 102 želi vrnitve na trg dela, 15 uporabnikov jih vidi urejanje svoje situacije v ocenitvi nezmožnosti za delo in 9 v invalidski upokojitvi (Graf 6.16.). Če bi jim bil status začasne nezaposljivosti zadovoljiv, bi izbrali to možnost, tako pa jih 70 % želi svojo situacijo urediti na drug način.
2. Glede pričakovanja ciljne populacije od vključitve v socialno aktivacijo in/ali osebno pomoč lahko skozi podane odgovore na vse trditve, ki se nanašajo na pogovore in način dela z njimi, ocenjujem, da so zadovoljni z delom in vključitvijo v socialno aktivacijo in/ali osebno pomoč, z načinom dela in zasledovanja ter realiziranja zastavljenih osebnih ciljev. Pri tem se potrjuje, da se z raziskovanjem življenjskega sveta uporabnika soustvarja podoba njegove življenjske situacije. Na tak način se tudi odkrije in aktivira vire, ki bi uporabniku omogočili bolj kakovostno življenje, skupaj z njim se išče njegovo moč in njegove vire. Namen tega pa je, da bi uporabnik imel več vpliva in nadzora nad vsakdanjim življenjem in nad odločanjem o svojem življenju (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, & Škerjanc, 2007).
3. Ocenjujem, da so uporabniki, ki so izpolnili anketni vprašalnik, glede na podane odgovore o informiranju z njihovo situacijo, o sodelovanju s strokovno delavko, o pogovorih situacijo ocenili večinoma z najvišjimi ocenami, kar si lahko razlagamo, da so zadovoljni s podporo, motivacijo in obravnavo v okviru storitev na CSD. So pa navedli, da bi za urejanje svoje situacije potrebovali še več informacij o možnostih zaposlovanja, o uveljavljanju različnih pravic in urejanja drugih izzivov, s katerimi se srečujejo. Pogosto tudi na pogovorih povedo, da niso zaposljivi, ker ne bi opravili zdravniškega pregleda pred nastopom zaposlitve, ali pri zdravniku že dolgo niso bili ali pa imajo dolgotrajne nezdravljene bolečine/poškodbe, ki jih ovirajo v vsakdanjem življenju. Pogosto (večkrat) predstavimo možnosti urejanja pravic iz invalidskega zavarovanja, o oceni zaposljivosti, pa tudi o drugih zadevah, vezanih na njihovo situacijo. Zadnje čase je mogoče zaznati potrebo po informiranju o dolgotrajni oskrbi, predvsem glede urejanja statusa oskrbovalca družinskega člana.

4. Vsi uporabniki, ne glede na čas brezposelnosti, so ocenili, da bi v prihodnje potrebovali vozniški izpit, sledijo opravljen zdravniški pregled in nova znanja, posvet pri drugih strokovnih delavcih, dokončanje šolanja, prekvalifikacije, odpis dolga. Glede na čas brezposelnosti pa so odgovorili: tisti, ki so brezposelne krajši čas, potrebujejo za vrnitev na trg dela najprej vozniški izpit. Dlje časa brezposelni (med 2 in 10 let) potrebujejo dokončanje šolanja, nova znanja, prekvalifikacije, opravljanje zdravniškega pregleda ali preglede pri drugih strokovnjakih. Najdlje brezposelni (nad 10 let) pa ponovno najbolj potrebujejo vozniški pregled, nato zdravniški pregled in posvet pri drugih strokovnih delavcih, šele nato nova znanja, prekvalifikacije.

Iz tega lahko ocenim, da je dokončanje šolanja, prekvalifikacija in pridobitev novih znanj za večino udeležencev, ki so dolgotrajno brezposelni, pomembno, in da v tem vidijo dodatno možnost za izboljšanje svoje situacije. Iz tega se lahko tudi sklepa, da bi se bili uporabniki pripravljeni vključiti v različne programe usposabljanj in izobraževanj.

5. Uporabniki bi si želeli še druge oblike dela kot na primer: delo v skupini z drugimi uporabniki, predstavitev vsebin v obliki predavanj in predstavitev, individualno/skupinsko svetovanje druge osebe ter delo na terenu.

Če bi bil program, namenjen povečanju zaposljivosti, bi si osebe, ki so brezposelne do 2 leti, želele v tem programu možnosti pridobivanja različnih spretnosti, veščin in znanj. Enako bi najbolj potrebovali tudi brezposelni od 2 do 5 let, pri čemer so ti ocenili kot pomembno možnost opravljanja lažjih del po lastnih zmožnostih, sledijo možnost pogovorov/posvetov z drugimi strokovnimi delavci (psiholog, psihiater, delovni terapevt, zdravnik) in veščine in spretnosti, ki bi jih rad osvojil. Brezposelni med 6–10 let tudi menijo, da bi program moral vsebovati možnost opravljanja lažjih del po lastnih zmožnostih, nato možnost pridobivanja različnih spretnosti in znanj ter dostopnost (povezave z javnim prevozom, organiziran prevoz). Brezposelni nad 10 let pa so kot najbolj potrebno možnost navedli informiranje o prostih delovnih mestih ter predstavitev delodajalcev, nato omogočanje pridobivanja veščin in spretnosti ter dostopnost z javnim ali organiziranim prevozom.

Iz tega lahko ocenim, da si vsi, ki so izpolnili vprašalnik, želijo osvojiti različne spretnosti, veščine, se preizkusiti v lažjih delih, potrebujejo informacije o delovnih mestih in delodajalcih. Še posebej so to navedli najdlje brezposelni, ker po vsej verjetnosti nimajo stika s tem.

7. NAMESTO ZAKLJUČKA

Po opravljeni raziskavi in glede na samo delo, ki ga opravljam, menim, da si ljudje želijo biti aktivni in kvalitetno preživljati čas. Veliko ljudi, ki so začasno nezaposljivi, pove, da radi pridejo na pogovore, ker imajo tako možnost biti med drugimi, se pogovoriti z nekom, ki ni iz njihovega vsakdana. Sama tudi izhajam iz tega, in tudi drži, da ima vsak človek v sebi veliko prednosti, znanj, spretnosti, sposobnosti, ki pa jih ne razvija ali celo skriva pred drugimi iz različnih razlogov, kot so mnenja drugih in stanja v družbi, preteklih slabih izkušenj, ranljivosti. Zaradi neke vrste izključenosti iz družbe pa te prednosti ne pridejo do izraza ali pa jih ni mogoče razviti do take mere, da bi lahko oseba od tega preživela.

Je pa del uporabnikov, ki se ne oglašajo na vabila, ki ne morejo ali ne želijo na tak način, kot je, urejati situacije.

Biti začasno nezaposljiv je na nek način posebno stanje. Uporabniki, ki so izpolnili vprašalnik, so kot razlog za brezposelnost navedli, da jih delodajalci nočejo zaposliti. Ta odgovor lahko kaže na večji interes začasno nezaposljivih oseb po zaposljivosti kot pa so njihove dejanske zmožnosti opravljanja dela.

Iz pridobljenih rezultatov lahko sklepam, da uporabnikom, ki so začasno nezaposljivi, vpliv nad njihovimi odločitvami ni bil odvzet, da imajo dostop do dobrin, ki so namenjene vsem v določeni skupnosti, da imajo možnosti šolanja, zaposlitve, partnerstva in do starševstva, da imajo prostor v družbi in da ne živijo na robu družbe kot nevidni državljani. O svoji situaciji, o nadaljnjih aktivnostih in možnostih so na podlagi njihovega mnenja dobro obveščeni.

Z najvišjimi ocenami so sodelovanje s strokovno delavko na CSD ocenili uporabniki, ki so stari med 41-50 ter nad 60 let. Mlajši uporabniki so sodelovanje ocenili z malo nižjimi ocenami. Razlog za to bi lahko bil v njihovih drugih aktivnostih, skozi katere si želijo urediti svoje situacije ali slediti izzivom.

Uporabniki, starejši od 41 let so pogovore s strokovno delavko na CSD ocenili z odlično oceno. Mlajši uporabniki, stari 21 do 30 let, so pogovore ocenili z zelo slabo oceno, kar si spet lahko razlagamo, da imajo mlajši uporabniki izdelane načrte, kako bi si urejali situacijo, in ne želijo ali ne zmorejo prihajati na pogovore tako pogosto, kot se dogovorimo. Je pa pomembno, da so uporabniki aktivno vključeni, kar poudarja tudi Škerjanc (2006), saj ravno sodelovanje uporabnikov vpliva na kakovost storitve kot take, kakovost določi obseg ustrezne podpore, ki jo storitve zagotovijo posamezniku pri uresničevanju lastnih ciljev, se pa razlikuje od uporabnika do uporabnika.

Uporabniki si ne glede na trajanje brezposelnosti želijo več informacij o možnostih zaposlovanja. Uporabniki, ki so brezposelni do 5 let, bi najbolj potrebovali informacije o

uveljavljanju drugih pravic, o izpolnjevanju vlog za uveljavljanje pravic in o možnostih zaposlovanja. Dlje časa brezposelni uporabniki najbolj potrebujejo informacije o zaposlovanju in o prostih delovnih mestih ter o opravljanju pregleda/mnenja pri zdravniku.

Ne glede na trajanje brezposelnosti, večina uporabnikov vidi urejanje svoje situacije v vrnitvi na trg dela, v oceni nezmožnosti in v invalidski upokojitvi.

Za urejanje svoje situacije pa bi uporabniki potrebovali opravljen voziški izpit, sledijo opravljen zdravniški pregled in nova znanja, posvet pri drugih strokovnih delavcih, dokončanje šolanja, prekvalifikacije, odpis dolga.

Kopač (2004) navaja, da mora poleg lastnega angažiranja posameznika tudi država ustvarjati možnosti za zagotavljanje socialne varnosti. Ko si posameznik, ki si iz razlogov, na katere nima vpliva, ne more sam zagotavljati sredstev za preživetje, mu država nudi socialno pomoč (denarna socialna pomoč), mogoče bi se dalo storiti še kaj več, kot na primer vzpostavitev privlačnega zaposlovanja tako za delodajalce kot delojemalce, uvajanje prožnejših oblik zaposlovanja, kot je krajši delovni čas (na splošno, ne glede na družinsko politiko), uvajanje ukrepov finančnih vzpodbud za delo, kot so davčni krediti, zaposlitvene subvencije, fleksibilen delovni čas.

Pogosto so uporabniki tudi zmedeni, da se posamezne pravice urejajo na posameznih uradih, v različnih stavbah in lokacijah, kar jih dodatno zmede in ne zmorejo slediti vsem navodilom in prejetim podatkom.

Rapuš Pavel (2005) navaja izhodiščne položaje mladih glede iskanja zaposlitve, ki pa bi lahko veljali tudi za vse ostale:

- osebe z omejenimi resursi so pri iskanju zaposlitve pod pritiskom negotovih zaposlitev, brezposelnosti in večkratnega usposabljanja,
- osebami z znatnimi resursi le-ti omogočajo svobodno odločanje o zaposlovanju in se odločajo na podlagi lastnih potreb in preferenc,
- osebe bi si želele poskusiti nove možnosti v povezavi z delom in izobraževanjem, a so svoje poklicne in izobraževalne želje prisiljeni prilagoditi standardiziranim in restriktivnim potem usposabljanja,
- osebe podaljšujejo odvisnost od staršev, v kar jih prisili nezadostna socialna varnost in položaj brezposelnosti.

Prav tako avtorica meni, da bi sistemi socialne varnosti, katerih cilj je zagotavljanje možnosti za ponovno vključitev brezposelne osebe na trg delovne sile, morali biti bolj naklonjeni spodbujanju konceptu vseživljenjskega učenja, saj se bo v prihodnje pričakovalo od delovne sile na evropskem trgu, da bo kakovostna, visoko izobražena in usposobljena, zmožna slediti potrebam ekonomije, temelječe na znanju (Rapuš Pavel, 2005).

V času priprav na uvedbo programov socialne aktivacije, ki bi bili namenjeni tudi začasno nezaposljivimi, so avtorji analizirali stanje in navedli trenutne razmere na trgu dela: obstoječa struktura delovnih mest, prekarne zaposlitve, močno segmentiran trg dela, koncentracija plač okoli minimalne plače ali malo nad njo.

Za precejšen del uporabnikov so navedli, da potrebujejo prilagojeno, trajnejšo podporo in pomoč, ki ni usmerjena k zaposlitvi. Del uporabnikov se je soočala s kompleksnimi zdravstvenimi in psihosocialnimi izzivi, travmami in prikritimi težavami, zaradi katerih ostajajo dolgotrajno brezposelni (Socialna aktivacija v Sloveniji: Potrebe, izkušnje in izzivi, 2021).

So pričakovanja odločevalcev (socialne) politike, da se morajo vsi zaposliti ali urediti svoj status upravičena? Dragoš (2019) povzema, da ni mogoče izničiti razlike med ponudbo prostih delovnih mest in povpraševanjem iskalcev dela, ker v kapitalistični družbi še ni uspelo v celoti vključiti vse delovne zmožne člane družbe med plačano delo. Glavni problem ni višek delovnih mest, ki bi jih ljudje odklanjali, pač pa izginjanje delovnih mest in s tem višek aktivnega prebivalstva. Razlog za to je v tehnološkem napredku, v razvitih ekonomijah in staranju prebivalstva ter ustvarjanju nesmiselnih delovnih mesta.

Z namenom zagotavljanja pravočasnih, koordiniranih in integriranih ter posameznikovim potrebam prilagojenih storitev, s čimer bi na enem mestu zagotovili uspešno in bolj učinkovito reševanje kompleksnih ovir dolgotrajno brezposelnim osebam pri njihovem vstopu na trg dela, se trenutno izvaja pilotski projekt, v katerem sodelujejo uradi za delo, CSD in drugi deležniki. Pri tem bo pripravljen nov protokol za celovitejšo in kvalitetnejšo obravnavo, katerega se bo nato preizkusilo v praksi ter ga po potrebi spremenili in prilagodili na način, da bo čimbolj ustrežal dejanskim potrebam in stanju (Zavod RS za zaposlovanje, 2024-e) Poleg tega se po neuradnih informacijah pripravlja nov protokol o sodelovanju pri obravnavi začasno nezaposljivih brezposelnih oseb med ZRSZ in CSD. Pri čemer naj bi se za delo s populacijo za začasno nezaposljive zaprosilo pristojno ministrstvo za dodatne potrebe in zagotavljanje kadrovske pokritosti pri opravljanju nalog s tega področja.

Z začetkom meseca septembra 2024 so se pričeli izvajati programi socialne aktivacije, katerih izvajalci so bili izbrani med prijavljenimi na razpis MDDSZ. Za programe socialne aktivacije, ki so se izvajali v okviru pilotnega projekta v letih 2017-2022, so podali mnenje, da bi bilo potrebno uporabnikom (udeležencem) najprej nuditi podporo in pomoč pri reševanju osebnih stisk in težav ter uvajati pristope, ki temeljijo na razumevanju travme, pri tem pa sodelovati z za to usposobljenimi strokovnimi delavci iz raznih institucij ter ob intenzivnem sodelovanju z ZRSZ in CSD (Rosič, Trbanc, Smolej Jež, Trebežnik, & Rihter, 2021).

Populacijo, ki je na robu socialne izključenosti ali socialno izključena, je (bo) težko motivirati za spremembe, za sodelovanje v družbi in tudi za vključitev v formalne oblike dela (zaposlitev). Zato bo potrebno delati na izboljšanju kakovosti delovnih mest, ustreznega nagrajevanja dela, spodbujanja in stimuliranja delodajalcev za zaposlovanje ranljivih družbenih skupin ter morda tudi postopnega uvajanja neke oblike univerzalnega temeljnega dohodka (Rosič, Trbanc, Smolej Jež, Trebežnik, & Rihter, 2021).

Dragoš (2019) meni, da uvedba UTD ljudi ne bi spremenil v brezdelneže, saj bi večina ljudi, kljub izrazitemu nezadovoljstvu z vodstvom, še naprej hodila v službo. UTD bi vzpodbujal podjetnost ljudi, zavračanje slabših služb, lažje opuščanje in prevzemanje dela in učinkovito presekala začaran krog revščine (Popović v (Dragoš, 2019)).

Žnuderl (2021) je v svoji raziskavi in s tem v magistrski nalogi navedla, da večina ne bi bila zadovoljna z brezdeljem, večina bi kljub prejemanju UTD nadaljevala s šolanjem in iskanjem primerne dela in zaposlitve. Veliko bi jih začelo z lastnim poslom in prostovoljnim delom v humanitarnih organizacijah, veliko bi jih obdržalo svojo zaposlitev, ker so z njo zadovoljni, nekaj bi jih raje opravljalo delo, ki si ga želijo, nihče pa ne bi bil raje brezposeln zaradi prejemanje UTD.

Med vprašanji vprašalnika raziskovalen naloge ni bilo vprašanja o UTD, vendar menim, da bi glede na pogovore v okviru opravljanja dela in poznavanja situacije posameznikov večina pristala na prejemanje UTD, hkrati pa si urejala življenje po svoje. S takšno rešitvijo bi se najverjetneje strinjali v večini, sploh ker bi vedeli, da bo poskrbljeno za naše osnovne potrebe.

Kljub temu, da so uporabniki pozitivno ocenili naše skupno delo, se mi vseeno zastavlja vprašanje, ali je institut »začasna nezaposljivost« smiseln. Se lahko težave in osebne situacije, vezane na težave z odvisnostjo, v duševnem zdravju ali druge večje težave uredijo do te mere, da se oseba vrne na trg dela?

Meni je pri mojem delu z začasno nezaposljivimi osebami najboljše to, da imam čas za njih, da jih lahko spoznam, da se lahko skupaj z njimi dogovorim za termin pogovora, imam čas za sledenje in podpora, če to izrazijo, pri njihovih nadaljnjih poteh, imam možnosti sodelovati z njimi. Pri tem pa pridobim veliko novega znanja in spoznanj, saj me vsak nekaj nauči. Vse to pa so tudi prednosti izvajanja socialnovarstvenih storitev, za katere upam, da se bodo še bolj uveljavile in izvajale v družbi za ljudi.

Smo kot družba že dovolj napredovali, da bi (spet) resneje razmislili o uvedbi UTD? Z uvedbo UTD bi lahko vsi napredovali, hkrati pa bi uredili tudi marsikatero situacijo, za katero se sprašujemo, ali je smiselna. Vsi si namreč želimo živeti kvalitetno, vsi imamo svoje talente, vsi pa nimamo neomejenih možnosti to združiti v dobro nas in celotne družbe.

8. LITERATURA IN VIRI

- Brandon, D., & Brandon, A. (1994). *Jin in jang načrtovanja psihosocialne skrbi*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Bregar, N. (2023). *Učinkovitost dveh različnih programov socialne aktivacije (Diplomsko delo)*. Pridobljeno iz Repozitorij Univerze v Ljubljani: repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=148761
- Brezar, B. (ur.) (2018). *Dostojno delo: ne živim, da delam, ampak dela, da živim*. Ljubljana: Gibanje za dostojno delo in socialno družbo.
- Coote, A., & Percy, A. (2021). *Univerzalne temeljne storitve*. Ljubljana: OPRO, zavod za aplikativne študije.
- Dover A., M. (23. avgust 2023). *Human Needs: Overview*. Pridobljeno iz Encyclopedia of Social Work, 6. 1. 2024 s: <https://oxfordre.com/socialwork/display/10.1093/acrefore/9780199975839.001.0001/acrefore-9780199975839-e-554>
- Dragoš, S. (. (2019). *Enostavna ideja: univerzalni temeljni dohodek*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani.
- Flaker, V. (1993-a). *Advocatus diaboli? Socialno delo*, 32, 5-10.
- Flaker, V. (april-avgust 2001). Intervju kot umetnost spoznavanja: etnometodološke beležke o tem, kako strokovnjaki spoznavajo uporabnike. *Socialno delo*, 40 (2-4), 77 - 103.
- Flaker, V. (2003). *Oris metod socialnega dela (Uvod v katalog nalog centrov za socialno delo)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani, Skupnost centrov za socialno delo Slovenije.
- Flaker, V. (2003). *Oris metod socialnega dela: uvod v katalog nalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delov Univerze v Ljubljani.
- Flaker, V. (2015). *Prispevki k taksonomiji socialnega dela in varstva - 1. del*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani.
- Flaker, V. (3. februar 2016). *Socialna aktivacija - kaj je to?* Pridobljeno iz Vito Flaker agenda. 26. 9. 2024 s: <https://vitoflakeragenda.blogspot.com/2016/02/socialna-aktivacija-kaj-je-to.html>
- Flaker, V., Ficko, K., Grebenc, V., Mali, J., Nagode, M., & Rafaelič, A. (2019). *Hitra ocena potreb in storitev*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Univerza v Ljubljani.
- Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., & Urek, M. (2008). *Dolgotrajna oskrba: Očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani.

- Flaker, V., Mali, J., Rafaelič, A., & Ratajc, S. (2013). *Osebnostno načrtovanje in izvajanje storitev*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani.
- Flaker, V. (2012). *Direktno socialno delo*. Ljubljana: Založba / *cf.
- Grebenc, V., & Šabič, A. (2013). *Ljubljanske zgodbe: biografije navadnih ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani.
- Inštitut RS za socialno varstvo. (junij 2017). *Priprava podlag za izvedbo pilotnih projektov, ki bodo podpirali prehod v izvajanje sistemskega zakona o dolgotrajni oskrbi*. Pridobljeno 27. 8. 2024 s: https://irssv.si/wp-content/uploads/2023/10/Priprava_podlag_aktivnost1_koncno160318.pdf
- Interni vir. (2012). Protokol o sodelovanju med ZRSZ in CSD pri postopku ugotavljanja začasne nezaposljivosti brezposelne osebe.
- Kopač, A. (2004). *Aktivacija - obrat v socialni politiki*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kovač Cvetko, E. (november 2020). *Socialna aktivacija in njena umestitev v zaposlitveno politiko Slovenije (Magistrsko delo)*. Pridobljeno 26. 8. 2024 s: revis.openscience.si/IzpisGradiva.php?id=8134
- Leskošek, V. (2005). *Mi in oni. Nestrpnost na Slovenskem*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Leskošek, V. (27. avgust 2015). *Criminalization of the poor – conditioning the access to social rights*. Pridobljeno 3. 9. 2024 s: <https://marketizationineurope.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/08/program-precarity-and-the-shrinking-welfare-state3.pdf>
- Lessenich, S. (2015). *Ponovno izumljanje socialnega: socialna država v primežu kapitalizma*. Ljubljana: Založba Krtina.
- Magajne, A. (26. avgust 2016). *Pomen izobraževalnih programov za krepitev moči začno nezaposljivih oseb (Magistrsko delo)*. Pridobljeno 26. 8. 2024 s: http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska/pdfs/mag_magajne-alenka.pdf
- Mali, J., & Grebenc, V. (2021). *Strategije raziskovanja in razvoja dolgotrajne oskrbe starih ljudi v skupnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Mali, J., Flaker, V., Urek, M., & Rafaelič, A. (2018). *Inovacije v dolgotrajni oskrbi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani.
- MDDSZ. (december 2020). *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2021-2025*. Pridobljeno 26. 9. 2024 s: [https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.gov.si%2Fassets%2Fministrstva%2FMDDSZ%2FAPZ%2FSmernice-APZ-2021-2025.docx&wdOrigin=BROWSELINK:](https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.gov.si%2Fassets%2Fministrstva%2FMDDSZ%2FAPZ%2FSmernice-APZ-2021-2025.docx&wdOrigin=BROWSELINK)

<https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.gov.si%2Fassets%2Fministrstva%2FMDDSZ%2FAPZ%2FSmernice-APZ-2021-2025.docx&wdOrigin=BROWSELINK>

- Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Nastav, B. (2009). *Prikrita proizvodnja: siva ekonomija v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper.
- Osebno delovno gradivo. (26. avgust 2024). Začasno nezaposljive osebe, stanje konec junija 2024. *Osebno delovno gradivo*.
- Požun, M. (2017). *Uporaba metode osebnega načrtovanja in izvajanja storitev pri delu z začasno nezaposljivimi osebami na centru za socialno delo (Magistrsko delo)*. Pridobljeno iz Repozitorij Univerze v Ljubljani.
- Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. (7. september 2024) *Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev prve socialne pomoči, osebne pomoči, podpore žrtvam kaznivih dejanj in pomoči družini za dom*. Pridobljeno 7. 9. 2024 s: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO869...>
<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV15186>
- Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. (29. avgust 2024-a). *Ustava Republike Slovenije*. Pridobljeno 29. 8. 2024 s: <https://pisrs.si>:
<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=USTA1>
- Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. (8. avgust 2024-b). *Zakon o urejanju trga dela (ZUTD)*. Pridobljeno 8. 8. 2024 s: <https://pisrs.si/>:
<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5840>
- Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. (5. september 2024-c). *Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre)*. Pridobljeno 5. 9. 2024 s: <https://pisrs.si>:
<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5609>
- Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. (26. avgust 2024-d). *Zakon o socialnem varstvu (ZSV)*. Pridobljeno 26. 8. 2024 s: <https://pisrs.si>:
<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO869>
- Pravno-informacijski sistem Republike Slovenije. (24. junij 2024-e). *Pravilnik o načinu in vsebini obravnave v skupnosti ter vsebini, pogojih in načinu opravljanja izpita za koordinatorja obravnave v skupnosti*. Pridobljeno iz PISRS: 24. 6. 2024 s: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV9595>

- Rapuš Pavel, J. (2005). *Delo je luksuz: mladi o izkušnjah brezposelnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Republika Slovenija, eUPRAVA. (8. avgust 2024-b). Pridobljeno 8. 8. 2024 s: Pogosta vprašanja. Kakšni so pogoji za upravičenost do varstvenega dodatka?: <https://e-uprava.gov.si/podrocja/sociala-zdravje-smrt/socialne-pomoci/varstveni-dodatek/pogosta-vprasanja/pogoji-za-upravicenost-do-varstvenega-dodatka.html>
- Republika Slovenija, GOV.SI. (29. avgust 2024-a). *Pravice in obveznosti brezposelnih*. Pridobljeno 29. 8. 2024 s: <https://www.gov.si>: <https://www.gov.si teme/pravice-in-obveznosti-brezposelnih/>
- Rosič, J., Trbanc, M., Smolej Jež, S., Trebežnik, J., & Rihter, L. (2021). *Socialna aktivacija v Sloveniji: Potrebe, izkušnje in izzivi*. Ljubljana: Založba Sophia.
- Samaluk, B. (2023). *Prehodi od izobraževanja na trg dela: poskusi vstopanja v poklice blaginje in vključevanja na (trans)nacionalni trg dela*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani.
- Skupnost centrov za socialno delo Slovenije. (december 2023). *Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo*. Pridobljeno 26. 9. 2024 s: <https://www.scsd.si>: https://www.scsd.si/files/Katalog_nalog_2023.pdf
- Statistični urad RS. (28. avgust 2024-a). *Goriška regija*. Pridobljeno 28. 8. 2024 s: <https://www.stat.si>: <https://www.stat.si/obcine/sl/Region/Index/11>
- Statistični urad RS. (5. september 2024-b). *Kako je država poseljena?* Pridobljeno 5. 9. 2024 s: <https://stat.si/obcine>: <https://stat.si/obcine/sl/Theme/Index/PrebivalstvoGostota>
- Svetlik, I., mag. Vilič - Klenovšek, T., Klemenčič, S., & mag. Hribar, S. (1993). *Izobraževanje in trg dela*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Škerjanc, J. (2006). *Individualno načrtovanje z udejanjanjem ciljev*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje in usposabljanja.
- Šugman Bohinc, L., Rapoša Tanjšek, P., & Škerjanc, J. (2007). *Življenjski svet uporabnika: raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje zelenih razpletov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- The International Labour Organization (ILO). (28. avgust 2024). *Socialna zaščita*. Pridobljeno 28. 8. 2024 s: <https://www.ilo.org>: <https://www.ilo.org/topics/social-protection>
- Urek, M. (2005). *Zgodbe na delu*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Vodovnik, Z., & Tičar, L. (2016). *Osnove delovnega in socialnega prava, The Bases of Labour and Social Law*. Ljubljana: IUS Software, GV Založba.

- Zaviršek, D., Zorn, J., & Videmšek, P. (2002). *Inovativne metode v socialnem delu: opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba.
- Zavod RS za zaposlovanje. (26. avgust 2024-a). *Trg dela v številkah*. Pridobljeno 26. 8. 2024 s: <https://www.ess.gov.si>: <https://www.ess.gov.si/partnerji/trg-dela/trg-dela-v-stevilkah/>
- Zavod RS za zaposlovanje. (26. avgust 2024-b). *Stopnja registrirane brezposelnosti*. Pridobljeno 26. 8. 2024 s: <https://www.ess.gov.si>: <https://www.ess.gov.si/partnerji/trg-dela/trg-dela-v-stevilkah/stopnja-registrirane-brezposelnosti/>
- Zavod RS za zaposlovanje. (26. avgust 2024-c). *Brezposelne osebe - prejemniki DSP na trgu dela*. Pridobljeno 26. 8. 2024 s: <https://www.ess.gov.si>: https://www.ess.gov.si/fileadmin/user_upload/Trg_dela/Dokumenti_TD/Trg_dela_v_stevilkah/Skupine_brezposelnih/Prejemniki_DSP-junij_2024.pdf
- Zavod RS za zaposlovanje. (4. september 2024-d). *Ob koncu avgusta 44.468 brezposelnih*. Pridobljeno 4. 9. 2024 s: <https://www.ess.gov.si>/novica: <https://www.ess.gov.si/novica/ob-koncu-avgusta-44468-brezposelnih-oseb/>
- Zavod RS za zaposlovanje. (27. avgust 2024-e). *Sodelovanje institucij*. Pridobljeno 27. 8. 2024 s: <https://www.ess.gov.si>: <https://www.ess.gov.si/partnerji/projektno-sodelovanje/sodelovanje-institucij/>
- Žnuderl, M. (avgust 2021). *Kakšen vpliv ima temeljni dohodek na gospodarstvo, potrošnjo in delovno motivacija prebivalstva? (Magistrsko delo)*. Pridobljeno 26. 9. 2024 s: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=153480&dn=>

9. PRILOGE

9.1. ANKETNI VPRAŠALNIK

Pred vami je vprašalnik, za katerega vas prosim, da ga pregledate in izpolnite, nato pa ga odložite v za to označeno škatlo.

Vprašalnik je anonimen. Namenjen je izdelavi zaključne naloge v okviru študijskih obveznosti, z vašimi odgovori pa boste pripomogli k izboljšanju možnosti in načinu dela ter lažjemu in kvalitetnejšemu izvajanju nekaterih nalog na CSD.

Na vprašanja odgovarjate tako, da obkrožite odgovor ali številko pred izbranim odgovorom, ali pa odgovor dopišite na črto.

Spol: moški ženski

Starost:

- a. o 20 let
- b. 21 – 30 let
- c. 31 – 40 let
- d. 41 – 50 let
- e. 51 – 60 let
- f. nad 60 let

Bivanje: mesto podeželje

Stan:

- a. sem samski.
- b. živim z možem/ženo oziroma partnerjem/partnerico brez otrok.
- c. živim z enim staršem (oče/mama).
- d. živim z obema staršema.
- e. živim z možem/ženo oziroma partnerjem/partnerico z mladoletnim/polnoletnim otrokom ali več otroki.
- f. živim z mladoletnim/polnoletnim otrokom ali več otroki.

Brezposeln sem (koliko časa?):

- a. do 1 leta
- b. med 1 in 2 letoma
- c. 2 - 5 let
- d. 6 - 10 let
- e. Več kot 10 let

Šolanje, ki sem ga zaključil (možen je en odgovor):

- a. nekaj razredov osnovne šole.
- b. Osnovna šola.
- c. Poklicna srednja šola.

- d. Tehnična srednja šola/gimnazija.
- e. Študij na višji/visoki šola.
- f. Univerzitetni študij.
- g. Magistrski/doktorski študij.
- h. Drugo.

Brez službe sem zaradi (možnih je več odgovorov):

- a. Ni prave zaposlitve zame.
- b. Delodajalci me nočejo zaposliti.
- c. Nimam izobrazbe za opravljanje dela, ki si ga želim opravljati.
- d. Imam zdravstvene težave.
- e. Nimam možnosti prevoza/sem brez voznškega dovoljenja/nimam avtomobila.
- f. Zaradi dolgov se ne želim zaposliti.
- g. Sem prestar za opravljanje dela.
- h. Nimam urejenega bivališča.
- i. Imam kake druge težave: _____

1. Kako ste (bili) informirani o svoji situaciji, možnostih, postopku, nadaljnjem delu strokovne službe:

Zelo slabo 1 2 3 4 5 odlično.

2. Sodelovanje s strokovno delavko/ustanovo (CSD) ocenjujem kot:

Zelo slabo 1 2 3 4 5 odlično.

3. Kako bi ocenili prednosti in slabosti sedanje obravnave in sodelovanja s strokovno delavko? (Odgovorite na vsa vprašanja tako, da na desni strani označite oceno)

a.	Pogovori so prepogosti.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
b.	Pogovori so predolgi.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
c.	Na pogovore hodim, ker moram.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
d.	Na pogovore hodim, ker se rad pogovarjam s strokovno delavko.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
e.	Na pogovore hodim, ker pridobim dodatne informacije, ki jih potrebujem.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
f.	Na pogovore hodim, ker mi polepšajo dan.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
g.	Prostor, kjer se izvajajo pogovori, je neustrezen.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
h.	Vsebina pogovora me ne zanima.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.

i.	Strokovna delavka ne ve, kako voditi pogovor.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
j.	S strokovno delavko se težko pogovarjam.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
k.	Strokovni delavki ne zaupam.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
l.	Strokovna delavka ima premalo možnosti za urejanje moje situacije.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.
m.	Strokovna delavka bi morala tudi odločati o moji situaciji.	Nikakor se ne strinjam 1 2 3 4 5 zelo se strinjam.

4. Da bi se moja situacija spremenila, bi bilo potrebno, da strokovna delavka izvaja (možnih je več odgovorov):

- drugačna oblika dela (individualno/skupinsko svetovanje druge osebe),
- delo v skupini,
- predavanja, predstavitve,
- delo na terenu (skupni center, ločen od CSD/samostojna služba/drugi strokovni delavci drugih profilov)
- drugo: _____

5. Za urejanje moje situacije bi potreboval več informacij (možnih je več odgovorov):

- o izpolnjevanju vlog za uveljavljanje pravic o denarni socialni pomoči,
- o uveljavljanju drugih pravic, kot so denarna pomoč na občini, o paketih s hrano,
- o uveljavljanju pravic, vezanih na oceno invalidnosti/upokojevanja,
- o možnostih zaposlovanja,
- o prostih delovnih mestih,
- o odpisu dolgov/osebni stečaj,
- opravljen pregled/mnenje pri zdravniku ali specialistu,
- drugo: _____

6. Rešitev svoje situacije vidim v (možen je en odgovor):

- ocenitev nezmožnosti za delo,
- invalidska upokojitev,
- vrnitev na trg dela,
- drugo: _____

7. Da bi se vrnil na trg dela/pred vrnitvijo na trg dela, bi potreboval (možnih je več odgovorov):

- nova/druga znanja,
- prekvalifikacija,
- dokončanje šolanja (OŠ, srednja šola, študij),
- državljanstvo,
- posvet pri drugih strokovnih delavcih (psiholog, psihiater)/zdravniku,
- opravljen zdravniški pregled,

- g. vozniški izpit,
- h. odpis dolga/osebni stečaj,
- i. drugo: _____

8. Če bi se izvajal program za povečanje zaposljivosti, bi moral zajemati/vključevati (možnih je več odgovorov):

- a. možnost pogovorov/posvetov z drugimi strokovnimi delavci (psiholog, psihiater, delovni terapevt, zdravnik),
- b. možnost informiranja o temah, ki me zanimajo,
- c. možnost pridobivanja različnih spretnosti in znanj,
- d. veščine in spretnosti, ki bi jih rad osvojil,
- e. predstavitev delodajalcev,
- f. dostopnost (povezave z javnim prevozom, organiziran prevoz),
- g. možnost opravljanja lažjih del po lastnih zmožnostih,
- h. drugo: _____

Za izpolnitev vprašalnika se vam najlepše zahvaljujem!